

Світ дитячих бібліотек

Українська асоціація
працівників бібліотек для дітей

№ 2 (39)
2011

Національна бібліотека України
для дітей

Щоквартальний науково-методичний журнал

У номері:

Слово головного редактора

А. Кобзаренко

Історія розвитку державних бібліотек для дітей: сторінка в літопис
бібліотечної справи України 2

Кращі з кращих

О. Кузнєцова, Г. Вакулєнко

Соціокультурна діяльність дитячих бібліотек м. Маріуполя 4

Н. Тюхай

Дитячі бібліотеки м. Маріуполя: ми такі різні й цікаві своїм читачам 7

О. Вахтіна

Індивідуальна робота — співпраця бібліотекаря і маленького читача. 11

І. Чаус

Краєзнавчий аспект роботи інформаційно-бібліографічного відділу
МЦДБ ім. М. Горького 12

Ж. Селєзньова

Тренінгові заняття — найефективніша форма роботи з підлітками 14

Л. Молчанова

Струмують «Живильні джерела» 15

В. Чуднова

Ми разом багато років 17

К. Ісайченко

Ласкаво просимо до «Країни Читалії». 18

І. Марченко

«Читацька республіка» діє 19

Новини з регіонів

Л. Сташко

Бібліо-успіхи року 20

І. Шаровська

«Бібліоміст»: нові можливості та перспективи 22

Горизонти бібліографії

Н. Гажаман

Бібліографічна панорама останнього десятиріччя 24

Бібліотека вчора, сьогодні, завтра

В. Зайцева

З історії дитячих бібліотек Луганської області 29

Щоб пам'ятали

Сорок років життя, відданих бібліотечній справі 32

Історія розвитку державних бібліотек для дітей: сторінка в літопис бібліотечної справи України

Дитячі бібліотеки України мають свою цікаву і багатогранну понад столітню історію, яка заслуговує на осмислене та об'єктивне відтворення її для прийдешніх поколінь. Таку важливу місію на себе взяла головна скарбниця дитячої книги — Національна бібліотека України для дітей. Становлення бібліотеки, як науково-дослідної установи, розпочалося у 70-ті роки: у 1973 році бібліотека стає членом Ради з координації науково-дослідної роботи при Міністерстві культури УРСР; у 1975 — в її структурі створюється сектор науково-дослідної роботи, який в 1979 р. реорганізовується у самостійний відділ; у 1980 — на базі науково-методичної ради бібліотеки, що діяла з березня 1967 р., створюється Вчена рада. Розпочинається період активного розвитку системи науково-дослідної роботи з питань бібліотекознавства, удос-

коналення бібліотечного обслуговування дітей і підлітків. Об'єктами вивчення багатоаспектної науково-дослідної роботи стають всі головні складові бібліотечного процесу: читач, книжкові фонди, довідковий апарат, мережа бібліотек тощо. В дитячих бібліотеках України науково-дослідна робота стає одним із пріоритетних напрямів.

Якісно нові, позитивні тенденції, науковий підхід до процесів бібліотечної діяльності ефективно вплинули на реалізацію одного з найважливіших завдань бібліотеки — підготовку і написання історії розвитку дитячих бібліотек України. В 1993 році на виїзному засіданні Вченої ради, що проводилося на базі кафедри бібліотечної роботи з дітьми та юнацтвом Київського державного інституту культури, яку очолював професор Ю.А. Лазебник, було ухвалено рішення про початок наукового дослідження «Історія розвитку державних бібліотек України для дітей». Науковим керівником було затверджено директора бібліотеки А.С. Кобзаренко. До складу робочої групи ввійшли фахівці бібліотеки О.Ф. Довгич, В.М. Медведєва, Т.І. Пилипенко, Т.М. Турбаніст, викладачі кафедри бібліотечної роботи з дітьми та юнацтвом Г.І. Погребняк, Т.О. Долбенко, Н.С. Дяченко та кафедри бібліотекознавства Т.І. Ківшар, Л.П. Одинока. Визначена робоча група Вченої ради розробила та вивнесла на затвердження Вченої ради програму і методичку наукового дослідження. Ці матеріали було розіслано обласним бібліотекам для дітей, як головним організаторам з вивчення та написання історії дитячих бібліотек для дітей. При розробці структури дослідження виникли деякі складнощі у питанні історико-хронологічної періодизації, але після дискусійних обговорень Вченою радою було прийняте рішення відтворювати історію розвитку державних бібліотек України для дітей поетапно: друга половина ХІХ–середина ХХ століття (до 1940р.), 1941–1959 рр., 1960–1974 рр., 1975–1984 рр., 1985–1991 рр.

Перед організаторами стояло завдання здійснити дослідження у поєднанні історичної періодизації з проблемно-тематичною побудовою, що надавало можливість вивчити історію українських бібліотек для дітей як хронологічно-цілісний процес і показати їх багатогранність, роль і значимість в історії як бібліотекознавства, так і історії української культури. Для максимально повного збору джерельної бази працівниками бібліотеки було переглянуто архівні справи Центрального державного архіву громадських об'єднань України, Центрального державного історичного архіву України, Державного архіву Київської області, Державного архіву м. Києва, архівів Міністерства культури України, Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, Національної парламентської бібліотеки України, Київської обласної бібліотеки для дітей та власного архіву.

Обласні бібліотеки для дітей опрацьовували відповідні справи у державних архівах своїх областей. Загалом, у ході дослідження були використані матеріали більше як тисячі архівних справ та переглянуті бібліотекознавчі, історико-літературознавчі періодичні видання.

За час проведення наукового дослідження, з 1993 року, відбулося 25 засідань, на яких обговорювалися питання історичної періодизації, розробки паспортів для дитячих бібліотек, затвердження перспектив наукових робіт, графік з написання розділів, підготовки і видання результатів дослідження за окремими напрямками діяльності дитячих бібліотек (робота з читачами, науково-дослідна

робота, науково-методична діяльність та ін.). До участі у цих засіданнях запрошувалися науковці Н.Г. Ашаренкова і Г.І. Погребняк, які на різних етапах дослідження були і його авторами, і науковими консультантами, і редакторами.

Впродовж дослідження бібліотечні працівники, члени Вченої ради висвітлювали хід роботи над науковим дослідженням на конференціях, семінарах, круглих столах тощо. Зокрема, на Всеукраїнській науково-практичній конференції до 140-річчя від дня заснування Національної парламентської бібліотеки України, Т.М. Турбаніст у своєму виступі зосередила увагу на бібліотеці для дітей як соціально-культурному об'єкті, який розвивався за певних історичних умов, а на Міжнародній науково-практичній конференції до 70-річчя від дня заснування Державної історичної бібліотеки України, О.Б. Петренко зробила наукове повідомлення «Дослідження історії розвитку державних бібліотек України для дітей», в якому розкрила науковий погляд на дитячу бібліотеку в історичному аспекті. Протягом усього періоду у професійній пресі друкувалися статті з різних проблем дослідження за авторством А.С. Кобзаренко, Г.І. Погребняк, Н.О. Новікової, Н.О. Гажаман, В.М. Красножон, Т.В. Шамаріної, І.Г. Торліна.

Сьогодні робота над окремими розділами вже повністю завершена, вийшли друком такі видання, як: «Становлення та розвиток дитячих бібліотек України» (друга половина XIX ст.–1940 р.), автор Г.І. Погребняк; «Історія розвитку бібліотек України для дітей» (1941–1959 рр.), «Історія розвитку бібліотек України для дітей» (1960–1974 рр.), автори Н.О. Новікова, Н.М. Загоруйко, Н.Й. Дзюба та ін.; «Науково-дослідна робота дитячих бібліотек України» (1960–1975 рр.) автори Н.Г. Душенчук, С.О. Чачко, (1976–1991 рр.) автори Н.Г. Душенчук, О.Б. Петренко; «Організаційно-методична діяльність бібліотек України для дітей» (1946–1976 рр.), «Організаційно-методична діяльність бібліотек України для дітей» (1976–1991 рр.), автор Г.І. Погребняк; «Бібліографічна діяльність бібліотек України для дітей» (1960–1974 рр.), автори Н.О. Гажаман, В.М. Красножон, Н.С. Дяченко, за літературною редакцією завідуючої редакційно-видавничим відділом Н.М. Скоморовської. Окрім цих видань було підготовлено додатки — «Видавнича діяльність Національної бібліотеки України для дітей» (1967–2002 рр.): ретроспективний науково-допоміжний бібліографічний показчик, укладачі Н.Г. Душенчук, Н.О. Гажаман, В.М. Красножон; «Бібліографічні посібники обласних бібліотек для дітей» (1945–2000 рр.): ретроспективний науково-допоміжний бібліографічний показчик, упорядники Н.О. Гажаман, Н.В. Загайна, В.М. Красножон; довідник «Бібліотеки України для дітей», укладачі Н.Г. Душенчук, Г.І. Погребняк, Л.П. Полікарпова.

На одному із засідань Вченої ради бібліотеки, де підводилися підсумки чергового етапу дослідження доктор історичних наук, професор М.С. Слободяник вніс пропозицію про написання монографії, використавши попередньо видані матеріали. Відповідальною за її підготовку призначили кандидата історичних наук, професора Л.П. Каліберду. Монографія має узагальнити історію розвитку дитячих бібліотек України.

Бібліотеки для дітей в Україні є феноменом культури та бібліотечної справи. Всі вони мають свою біографію і багаторічну історію, зокрема, лише серед обласних та центральних міських бібліотек для дітей 13 обслуговують читачів понад 75 років, 23 — більше 50-ти, а Чернігівська обласна бібліотека для дітей ім. М. Островського вже перейшла столітній рубіж. Сьогодні в Україні функціонує 1200 спеціалізованих бібліотек для дітей. Але, на превеликий жаль, в останні роки, бібліотечне обслуговування здійснюється в непростих умовах: усе частіше точаться суперечки про «кризу» бібліотек для дітей, об'єднання з іншими бібліотеками, дискутують про несприятливу демографічну ситуацію в країні тощо. Незважаючи на всі негаразди дитячі бібліотеки розвиваються, удосконалюють форми і методи роботи, пристосовуються до вимог сьогодення, впроваджують новітні технології і залишаються тими культурними осередками де виховується підростаюче покоління — покоління за яким майбутнє нашої незалежної держави.

Президент Української асоціації
працівників бібліотек для дітей
Герой України

Анастасія Кобзаренко

Олена Кузнецова,
директор,
Маріупольської міської централізованої бібліотечної системи для дітей

Ганна Вакуленко,
заступник директора

Соціокультурна діяльність дитячих бібліотек м. Маріуполя

Централізована бібліотечна система для дітей відіграє значну роль у структурі бібліотечного обслуговування м. Маріуполя. Спеціалізовані дитячі бібліотеки виконують одну з найважливіших соціальних функцій: надають користувачам вільний, безкоштовний доступ до інформаційних ресурсів. Діапазон читацької аудиторії достатньо широкий за віком і різноманітний в освітньому, професійному та соціальному аспектах. Все це визначає особливості та пріоритети нашої діяльності, а саме: підвищення соціального статусу дитячої бібліотеки, співробітництво із засобами масової інформації, рекламну діяльність, взаємодію з громадськими організаціями та позашкільними закладами; збереження традицій дитячого і сімейного читання як духовного потенціалу суспільства; забезпечення доступу дітей до інформації за допомогою різноманітних ресурсів і послуг, задоволення їхніх освітніх, інформаційних та особистих потреб, включаючи відпочинок і дозвілля.

Успіх нашої роботи залежить від належної організації бібліотечного обслуговування. У місті Маріуполі мережу дитячих бібліотек повністю збережено, і сьогодні юних читачів обслуговують 10 бібліотек централізованої системи, 3 дитячих відділення при бібліотеках для дорослих, 1 профспілкова та 70 бібліотек загальноосвітніх шкіл, гімназій і ліцеїв. Всі вони посідають значне місце в культурному, інформаційному та освітньому просторі міста, активно займаються реалізацією державних і міських програм, зокрема: «Розвиток та функціонування української мови», «Розвиток краєзнавчого руху в Україні», «Здорова нація», «Підтримка сім'ї», «Робота з обдарованою молоддю», «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини», «Професійна орієнтація населення м. Маріуполя» та «Правова освіта громади м. Маріуполя».

Колектив нашої ЦБС для дітей також є активним учасником суспільно-політичного життя країни. Наприклад, коли у 2007 році проходила дивовижна акція:

створення оберегу для всього українського народу — Рушника національної єдності, який творили майстри народного мистецтва усіх областей України, бібліограф центральної бібліотеки для дітей О.П. Гуляєва також вишивала його. Коли Рушник національної єдності прибув до Маріуполя, неможливо передати радість і захоплення, з якими майстрині-вишивальниці, представники творчої інтелігенції і городяни зустрічали його. І ми дуже горді, що відтепер серед мільйонів стібків, покладених на полотно з побажанням єдності, злагоди і розквіту нашому народові й державі, є стібки дитячого бібліотекаря.

Всі свої знання, професійний досвід, креативність і ентузіазм працівники дитячих бібліотек системи спрямовують на всебічний розвиток користувачів, гармонійне поєднання соціалізації та суб'єктивізації кожної дитини, виховання їхніх творчих здібностей. І як результат — наші читачі є постійними учасниками щорічного Всеукраїнського конкурсу «Найкращий читач України», Всеукраїнського природничого інтерактивного конкурсу журналу «Колосок» та регіонального — «Найкращий відгук на сучасну дитячу прозу». Читачка бібліотеки-філії № 7 ім. А. Чехова готується до участі у телевізійному конкурсі «Самый умный» з Тіною Канделакі. Дівчинку включено у команду дітей з України. Окрім того, у бібліотеках системи організовується і багато власних конкурсів. Наприклад, у бібліотеці-філії № 1 ім. О. Пушкіна вже багато років проводяться конкурси «Суперчитач — 2008, 2009, 2010 років», «Чарівна квітка» (кращий читач літа), конкурс-турне «Стань путешественником», а у бібліотеці-філії № 4 ім. С.М. Кірова у рамках програми літнього читання «Лето путешествий и приключений» проходять конкурси на найкращу ілюстрацію, відгук на книгу, читацький щоденник. Завдяки цій формі роботи з року в рік зростає читацька активність наших користувачів.

Загальноміські заходи — Міжнародний день захисту дітей, День Перемоги, День слов'янської писемності та мови, День Конституції, День Незалежності України завжди проходять за активною участю дитячих бібліотек міста. Ми готуємо різноманітні тематичні заходи, з якими виходимо на вулиці, площі, в Міський сад і дитячий парк «Веселка», де просто неба влаштуємо читацькі зали з переглядами літератури і періодичних видань, проводимо літературні конкурси, вікторини. Все це користується надзвичайною популярністю серед мешканців міста.

Унікальною подією в історії Маріуполя стало введення у 2010 році Дня Європи, коли наше місто одержало право презентувати готовність всієї країни у до-

тримуванні загальноєвропейських цінностей. Під час проведення цієї масштабної акції дуже активними були бібліотеки для дітей. У кожній з них влаштували великі відкриті перегляди літератури, книжкові виставки, подорожі, відбулася і презентація дитячого євроклубу «Юпітер». Директора ЦБС для дітей О.В. Кузнєцову запросили на круглий стіл «Мариуполь Європейський: реалії і перспективи», на якому були присутні представники європейських країн, міський голова Ю. Хотлубей, депутати міської ради, керівники підприємств, установ та організацій, де вона успішно виступила з повідомленням «Детские библиотеки г. Мариуполя на пути в европейское содружество».

Сьогодні дитячі бібліотеки, позиціонуючи себе як центри читання і формування інформаційної культури, своєю активною діяльністю не лише сприяють підтримці і розвитку читання, а й позитивно впливають на всебічний розвиток підростаючого покоління. Саме у бібліотеці дитина стає читачем, знайомиться з широким колом літератури, саме тут завдяки книзі розвивається інтелект, творче мислення, формується її духовність. Гарним прикладом промоції дитячого читання і творчої співпраці може бути щорічний міський фестиваль «Здравствуй, Пушкин!», приурочений до дня народження великого поета. Його проведення ініційовано ЦДБ ім. М. Горького, але участь у ньому, крім дитячих бібліотек міста, беруть музичні школи, міський палац культури, загальноосвітні школи, дитяча школа мистецтв.

Надзвичайно важливим аспектом у роботі вважаємо соціальне партнерство. Діяльність наших бібліотек тісно пов'язана з міським центром позашкільної роботи, дитячим будинком «Центр опіки», реабілітаційним центром «Повір у себе», дитячою школою мистецтв та музичними школами, дитячою художньою школою, міським садом, палацами культури, комітетами самоврядування населення та загальноосвітніми школами. Таку спільну роботу вже багато років проводимо на основі договорів ділової співпраці, які узгоджуються директором ЦБС для дітей і керівниками відповідних закладів. Приємно відзначити, що ініціатива у цьому важливому напрямі роботи належала саме керівництву централізованої бібліотечної системи для дітей.

У бібліотеках нашої системи створюються належні умови для розвитку і реалізації рівних прав дітей всіх соціальних верств суспільства, з різними інтелектуальними і фізичними можливостями на інформацію, самовдосконалення і змістовне дозвілля. У своїй роботі фахівці ефективно використовують реабілітаційний по-

тенціал бібліотеки, можливості бібліо- та арттерапії, терапії творчістю. Особливо теплі і творчі відносини склалися у нас з центром дитячої реабілітації «Республіка «Пілігрим», де живуть і навчаються діти віком від 8–17 років, які позбавлені батьківської опіки, схильні до бродяжництва, деякі наркозалежні, багато з них у свої 10–12 років навіть не знають букв або читають дуже погано. У центрі, який десять років тому заснував пастор Геннадій Мохненко, сьогодні живуть 70 хлопчиків та дівчаток шкільного віку. На святкуванні міський голова Юрій Хотлубей привітав пілігримівців і високо оцінив досвід засновників центру у боротьбі з безпритульністю і наркоманією серед дітей і подякував всім, хто допомагає будувати республіку колишніх безпритульних — «Республіку Пілігрим», особливо бібліотеці-філії № 3 ім. А. Гайдара, що всі роки активно співпрацює з цим центром, чотири загони якого: «Відважні», «Дружні», «Вірні», «Вибрані» вже давно стали її читачами. Бібліотекарі подарували вихованцям центру книжки і часто проводять тут цікаві заходи, зокрема вже відбулися: акція «Полюби книгу», цикл голосних читань, літературні ігри і вікторини, випуск стінної газети «Полюби книгу». У квітні розпочалась підготовка до Дня Перемоги: бібліотекарі організували перегляд літератури про Велику Вітчизняну війну та її героїв і разом з членом бібліотечної ради Галиною Михайлівною Церцек (колишня вчителька ЗОШ № 9, читач бібліотеки з 30-річним стажем) читали книжки та розповідали дітям про героїв, що визволяли місто від фашистів. На автобусну екскурсію «Пам'ятними місцями рідного Маріуполя», організовану керівництвом центру, діти запросили бібліотекарів, і разом з ними побували біля пам'ятників «Жертвам фашизму», «Перемоги», «Морякам-десантникам», де поклали живі квіти, читали вірші. Цікавим, на нашу думку, буде і Свято осені, до проведення якого підключається центральна бібліотека ім. М. Горького, яка проводить з вихованцями центру тренінги «Вибір є завжди у кожного із нас» у рамках творчого проекту «Скажемо наркотикам — «Ні!». Дружні стосунки між бібліотеками та центром дитячої реабілітації міцніють, і ми сподіваємося, що ці діти подружаться з книгою на все життя.

Ми добре розуміємо, що ефективне виконання завдань, які стоять перед сучасними бібліотеками, можливе лише за умови використання інформаційних технологій і з 2002 року централізована бібліотечна система для дітей, при дієвій підтримці міської влади, їх активно впроваджує. Сьогодні до структури ЦДБ ім. М. Горького, методичного центру системи, введено сектор автоматизації бібліотечних процесів, який працює згідно програми комп'ютеризації ЦБС для дітей, впроваджено систему автоматизації бібліотек — «Ірбіс-64», за якою працюють всі бібліотеки міста, також ми беремо участь у створенні Корпоративного каталогу періодичних видань бібліотек міста. Наш парк ЕОМ складають 20 комп'ютерів, 4 БФП, 9 принтерів, 2 сканери. Всі комп'ютери об'єднані у локальну мережу, 8 з них підключені до мережі «Інтернет». В центральній біб-

ліотеці відкрито «Інтернет-центр» для дітей, створено електронний реєстраційно-аналітичний каталог періодичних видань, нових надходжень (електронний каталог), база даних користувачів. Великим попитом користується наша мультимедійна продукція: слайд-шоу — «Запорізька Січ», «7 чудес Мариуполя», «Европейские монархи», «Нарисованный мир», «Неповторный Куїнджі», «Вибір є завжди у кожного із нас», «Тарас Шевченко поет, художник», «Чорнобиль — погляд журналіста»; «Умные и добрые книги А.П. Чехова»; відеоролик — «Твої права — компас твого життя»; відеосюжети — «Пойми, допомоги, поддержи» (боротьба зі СНІДом) та ін.

Сьогодні у комунікативному світі, де інформація є однією з найважливіших цінностей, дитячі бібліотеки стали для підлітків місцем де вони не лише можуть отримати потрібну інформацію для себе, а й навчитися знаходити її самостійно. Наше соціологічне опитування «Ти, комп'ютер і Інтернет» показало, що книга й Інтернет можуть і повинні існувати, співпрацювати і доповнювати одне одного, допомагаючи дітям в отриманні нових знань. Введення у роботу бібліотеки новітніх технологій не залишилося поза увагою наших користувачів, вони відразу зрозуміли — бібліотека йде вперед і розвивається на рівні з часом.

Насичена діяльність дитячих бібліотек міста висвітлюється багатьма засобами масової інформації. З року в рік розширюються і міцніють зв'язки з телебаченням, міськими і обласними періодичними виданнями. Важливо і приємно, що у професійному журналі «Світ дитячих бібліотек» опубліковано статтю заступника директора ЦБС для дітей Г. Вакуленко «Авторська програма як засіб виховання культури читання, любові до книги та духовного розвитку дітей» про реалізацію цільової програми «Растим талантливого читателя». У газеті «Мариупольское время» в статті Г. Вакуленко «Значит нужные книги ты в детстве читал!» порушується важливе питання про те, що дитяче читання є проблемою державного масштабу і своєрідним індикатором ставлення суспільства до свого майбутнього та розповідається про всіляку підтримку і стимулювання читання у дитячих бібліотеках міста. Завідуюча організаційно-методичним відділом Н. Тюхай у своєму матеріалі «Семья, как звёздочка, одна», надрукованому в газеті «Приазовский рабочий», розповіла не тільки про участь читачів дитячих бібліотек у цікавому обласному конкурсі «Родина, як зірка, єдина», а й про добрі стосунки з педагогічними колективами шкіл та батьками, про велику підтримку, надану бібліотеці відділом у справах сім'ї та молоді Мариупольської міської ради. Прекрасна рецензія Н. Тюхай на третю збірку поета, лауреата літературної премії імені Н. Забіли В. Литвиненка «Добром за добро» вийшла у газеті «Ильичёвец». Особливі стосунки склалися у нас з газетою «Привет, ребята!», яка створюється молодими журналістами. Її матеріали, авторами яких є юні користувачі, висвітлюють яскраві заходи, наприклад: «Сонце на сторінці, бо літні читання», «Новая мода» — семейное чтение»,

«Наши лучшие читатели», що проводяться у дитячих бібліотеках міста.

Міське телебачення — телекомпанії міста: ТРПК «Сигма», МТБ, ТВ-7 — часті гості у бібліотеках для дітей. Вони показують городянам у своїх телепередачах відкриття Тижня дитячого читання, Всеукраїнський конкурс «Найкращий читач України», нагородження переможців обласного конкурсу «Я — громадянин України», театральнo-лялькове свято «У книжковому царстві», проведення Міжнародного дня дитячої книги з обговоренням проблем дитячого читання, зустріч з журналістом С. Гольдбергом, присвячену 90-річчю газеті «Приазовский рабочий» у рамках спільного проекту бібліотеки-філії № 3 ім. А. Гайдара з краєзнавчим музеєм, сімейне свято «Начало всех начал», відкриття міського фестивалю пушкінської книги «Здравствуй, Пушкин!». Кілька років на мариупольському телебаченні (МТБ) існувала передача «Клас» для дітей 7–12 років, де центральна дитяча бібліотека мала свою сторінку і розповідала про різноманітне та цікаве: історію книги, іграшки, про перші газети та слов'янську азбуку, презентувала книги і журнали. Тепер на каналі ТВ-7 у передачі «Страна любознательных» можна побачити сюжети про свято «Пасхи», «Ура! Каникулы!», телевізійний конкурс «Міс любознайка», театралізований урок етикету «Хорошие манеры» і таке інше, які готують бібліотека-філія № 4 ім. С.М. Кірова та бібліотека-філія № 8 ім. К. Чуковського. Останні роки ми розміщуємо інформацію і на сайтах «0629.com.ua», «Мариуполь-експрес», «Для родителей», «Греки України», що, безперечно, сприяє створенню і підтримці позитивного іміджу дитячих бібліотек.

Ось так працюють дитячі бібліотеки м. Мариуполя у сучасних умовах. Ми висвітлили деякі аспекти роботи, а в найближчих планах вже підготовка і проведення, в рамках Концепції державної цільової програми підтримки і розвитку читання, спільної міської науково-практичної конференції, присвяченої проблемам читання, круглий стіл «Библиотека, молодёжь, образование», участь у міжрегіональному фестивалі «Книга і преса». Ми вважаємо, що вся наша багатогранна діяльність на користь підростаючому поколінню — це надійні інвестиції у майбутнє!

Наталія Тюхай,

зав. відділом організаційно-методичної роботи
Маріупольської центральної бібліотеки ім. М. Горького

Дитячі бібліотеки м. Маріуполя:

ми такі різні й такі цікаві своїм читачам

Централізована бібліотечна система для дітей м. Маріуполя — це надійний творчий колектив однодумців, які день у день пишуть славетну історію дитячих бібліотек міста. Про кожну з них є що розповісти, кожна — має свої напрями, цікаві форми та методи роботи.

Центральна міська дитяча бібліотека ім. М. Горького святкує свій день народження 19 грудня, бо саме в цей день 1943 року, невдовзі після визволення міста від німецько-фашистських загарбників, вона гостинно відчинила свої двері маріупольським дітям. На жаль, архівні матеріали, які б достовірно свідчили про точну дату відкриття бібліотеки, не збереглися: частина архіву було вивезено до Ленінграду, решту — спалено фашистами, як і книжковий фонд. Директор Маріупольського краєзнавчого музею О.М. Чаплинська взялася допомогти нам уточнити дату заснування бібліотеки, і завдяки дослідницько-пошуковій роботі співробітників музею в архівах Санкт-Петербургу, ми тепер знаємо: це був 1930 рік! Майже відсутні відомості про бібліотекарів, що працювали в ті далекі роки. Збереглося лише одне ім'я, його ми знаємо, пам'ятаємо та шануємо — це Лідія Данилівна Павлова, 1922 року народження, яку в 1942 році розстріляли за переховування радянських військовополонених.

Тепер нам відомо, що нашій рідній бібліотеці вже більше 80 років. За цей час зроблено багато, а ще більше — попереду: нові плани, творчі проекти, ще не вирішені завдання. І колектив однодумців з подвійною енергією втілює їх у життя. Впродовж 4-х років реалізується цільова комплексна програма «Ростим талантливого читателя», автором якої є заступник директора ЦБС для дітей Г.І. Вакулєнко. Мета цієї програми — стимулювання інтересу дітей до книги, виховання у них позитивного ставлення до читання, розвиток читацького кругозору. Під час занять фахівці бібліотеки разом з дітьми читають кращі твори золотого фонду дитячої літератури, обговорюють прочитане, вчать співпереживати героям. Для цього використовуються такі інтерактивні форми і методики, як: психологічний експеримент (О. Уайльд «Мальчик-звезда»), тематичне завдання «Дешифрувальник» (Л. Пантелєєв «Честное слово»), пізнавальна гра «Інтерв'ю» (М. Москвіна «Что случилось с крокодилом?»), психологічна діагностика «Чарівна паличка» (Є. Пермяк «Пичугин мост»), вікторина-роздум (Б. Заходер «Серая Звездочка») та ін. Спільною творчою роботою з читачами став черговий випуск журналу «Перышко» з чудовими казками дітей та творчі проекти «Буду я природою другом» і «Мы любим стихи».

Проект «Разноцветный детский мир», розрахований на дошкільнят, учнів молодших класів та їхніх батьків, став результатом творчої співпраці бібліотеки зі сту-

дією «Арт-дизайн» Маріупольського центру художньо-естетичної творчості учнівської молоді (МЦХЕТУМ). Це вдала спроба об'єднати читання і творчу діяльність дітей. Проведення різноманітних тематичних літературних вернісажів, виставок, свят, майстер-класів, годин духовності, вікторин, конкурсів, ігор, що проводяться до ювілейних та знаменних дат, за окремими творами, дають можливість нашим читачам розкривати свої творчі здібності. Під час таких заходів вони із задоволенням малюють, декламують вірші, співають, виготовляють листівки, поробки з пластиліну, тіста, мушлів, піску, камінців тощо. Яскравим прикладом такої творчої співпраці став майстер-клас з виготовлення конусної іграшки, проведений керівником студії «Арт-дизайн» Світланою Обориною, під час якого завзято працювали всі — і малі, і дорослі. Іграшки, зроблені власноруч, — метелики, зайчики, ведмедики та курчата — чудово прикрасили виставку.

Плідно співпрацюємо і з Маріупольським краєзнавчим музеєм, співробітники якого часто проводять презентації книжок у бібліотеці. Наприклад, у 2010 році зав. відділом радянського періоду Н.М. Гашаненко, яка є однією з авторок книги «Мариуполь и мариупольцы в годы Великой Отечественной войны», презентувала її читачам. До цього заходу було розгорнуто пересувну музейну експозицію «Мариуполь: 1941–1943». 90-річчя від дня заснування музею його фахівці разом з бібліотекарями відзначили інформаційно-пізнавальною програмою «Я поведу тебя в музей», яку провела з учнями 6–8-х кл., зав. відділом дорадянського періоду Р.П. Божко. До програми свята увійшли вікторини, ігри, конкурси, творчий проект «Добро пожаловать в музей», слайд-шоу «Самые необычные музеи мира». В планах бібліотеки та музею нові проекти, творчі зустрічі, презентації, експозиції тощо.

З 2010 року в бібліотеці діє євроклуб «Юпітер». Його учасники на першому організаційному засіданні прийняли статут, емблему і гімн, провели конкурс «Країни та столиці» та вікторину «Що ти знаєш про Євросоюз?». Друге засідання пройшло у форматі тренінгу «Ми йдемо в Європу», на третьому — реалізували пізнавально-розважальну програму «Кулінарна мандрівка Європою». Команди читачів «Пампушки», «Шпикачки», «Чебуреки», «Спагеті», бібліотекарі та вчителі здійснили віртуальні мандрівки Англією, Францією, Німеччиною, Австрією, Італією, Грецією, ознайомившись з особливостями національної кухні кожної країни. Всім було весело: танцювали гопак, сиртаки, створювали картини з макаронів, готували вареники з сиром.

Для молодших школярів у бібліотеці вже 5-й рік працює група «Читайка». В травні 2010 року свято 1-го випуску «Вот и стали мы на год взрослей», стало своє-

рідним підсумком роботи з малечею. Діти, батьки та вчителька із вдячністю згадували цікаві бесіди, зустрічі з літературними героями, ігри, вікторини, мюзикл «Мы в город Изумрудный идем дорогой трудной», поставлений силами дітей та бібліотекарів, інсценізацію оповідання А.П. Чехова «Ванька» та байок І.А. Крилова, театралізоване свято «Здравствуй, книга! Здравствуй, библиотека!» — своєрідну подорож в часі країнами, бібліотеками... Нових гуртківців — учнів-першокласників — бібліотечна Фея Книгочея вже посвятила в читачі. Для них почалося цікаве життя з низкою різноманітних заходів, театралізованих свят, які допоможуть їм переноситися у чарівний світ казок.

Активне впровадження інтерактивних форм та методів, а саме: тренінгів, проєктів, стендових презентацій підвищує ефективність роботи з читачами. Для учнів 5–9-х класів проводяться тренінги «Не стань живим товаром», «Никотин и никотиномания», «Пойми. Поддержи. Помоги» (профілактика ВІЛ/СНІДу), «Скажем наркотикам «Нет!», в ході яких діти прослуховують міні-лекції у запитаннях та відповідях, виконують різноманітні вправи і завдання, ставлять досліди, беруть участь у ролевих іграх тощо. Працювати у форматі тренінгів цікаво не тільки підліткам, а й зовсім маленьким читачам. Наприклад, учням 3–4-х класів під час тренінгу «Твоя безпека» дуже сподобалася його інформаційна частина, ігрові ситуації, віршовані вікторини. Працюючи в групах, діти розробляли творчі проєкти «Огонек», «Светофор», «Дорога домой» та ін.

Велика увага у бібліотеці приділяється роботі з обдарованими дітьми. Підтвердженням цього є презентація альманаху прози та поезії активних читачів, учнів 6–9-х кл., приуроченого до 65-річчя Великої Перемоги, на якій були присутні автори творів, їхні однокласники та однолітки, вчителі, батьки, ветерани війни. Твори юних поетів та прозаїків і слова передмови: «Про нас говорят, что мы — электронное поколение, без души, без сердца, без чувства обов'язку... Взагалі, без минулого і майбутнього. Чи так це? Судіть самі...», написані кращим читачем Олексієм Нестеренком, не залишили нікого байдужими і навіть викликали у багатьох присутніх сльози.

Маріупольська ЦБС для дітей працює дружнім злагодженим колективом. Сьогодні вона нараховує дев'ять бібліотек-філій, кожна з яких має пріоритетні напрями діяльності, тематичну спрямованість, свої «родзинки». Бібліотека-філія № 1 ім. О. Пушкіна відчинила свої двері для маленьких читачів наприкінці 1949 року і вже впродовж 62 років є культурним осередком Орджонікідзенського району міста, сіючи «разумное, доброе, вечное», проносячи крізь роки пушкінську тематику. В 2002 році завдяки творчій, працьовитій людині, завідуючій філією Любові Федорівні Мануїлової в бібліотеці було відкрито літературний музей ім. О.С. Пушкіна, експозиція якого нараховує більше 1500 прим, книг, листівок, платівок, значків, монет, діафільмів, журнальних і газетних публікацій та ін. Справжньою перлиною є збірка віршів поета О.С. Суворіна видав-

ництва 1887 року. За роки існування музею зібрано 12 тек із газетно-журнальними та іншими матеріалами, а до 200-річного ювілею поета бібліотекарі разом з читачами виготовили чудовий рукописний альбом «Пушкінський вінок». У музеї традиційно проводяться літературні екскурсії та прогулянки, тематичні вечори і зустрічі із маріупольськими пушкіністами, літературно-музичні композиції, літературні розслідування. Завдяки просвітницькій та популяризаторській роботі музею, його багатим ресурсам, плідній співпраці з відомим пушкіністом і краєзнавцем А.Д. Проценком, ця бібліотека стала справжнім пам'ятником поету.

Бібліотеці-філії № 2 ім. І. Франка, яка має славу історію і добре відома сучасним читачам, у 2011 році виповнюється 60 років. Особливо полюбують діти відвідувати вітальню «Маріуполь. Портрет сучасника», де постійно відбуваються зустрічі з поетами, письменниками, журналістами, науковцями, представниками держадміністрації, великих підприємств, козацтва, ветеранами праці та Великої Вітчизняної війни, воїнами-афганцями, іншими відомими земляками. Саме з таких зустрічей дуже часто розпочинаються дружні партнерські стосунки. Наприклад, за підтримки поета В. Литвиненка, завжди бажаного гостя бібліотеки, у газеті «Донецчина» надрукували вірші юних поетів-читачів.

Важливим напрямом роботи є співпраця і з дитячим християнським реабілітаційним центром «Добрый самарянин», вихованці якого вже більше п'яти років активно відвідують бібліотеку. Для них проводяться екскурсії, конкурси читців, цикли інтерактивних бесід та краєзнавчих подорожей. Багато спільних заходів проводиться з музичною школою № 2, серед яких театралізовані народознавчі свята, уроки народознавства. А щодо бібліотечних занять, то за рік їх проводиться понад 140, це найбільше, ніж у інших філіях міста. Також у бібліотеці постійно оформлюються авторські книжкові виставки «Моя улюблена книжка», проводяться інтерактивні за формою заходи — ролеві та ситуаційні ігри, засідання круглого столу, бенефіси кращих читачів, різноманітні тренінги. Заслуговує на увагу тренінг «Зроби крок назустріч», який допомагає роз'яснити читачам-підліткам поняття «толерантність», формує навички спілкування. Його проведення так зацікавило завучів і директорів п'яти навколишніх шкіл, що учні всіх 6–7 класів опрацьовували цю тематику саме в форматі тренінгу.

Бібліотека-філія № 3 ім. А. Гайдара є добрим, надійним другом і партнером Центру денного перебування дітей-інвалідів з розумовою відсталістю, ДЦП, аутизмом і синдромом Дауна «Повір у себе». Щоденно у ньому за спеціальними програмами вчать близько 20 дітей, для яких тут є музично-театральний гурток, ізостудія «Чарівниця» та гурток «Дивосвіт». Жодне свято його вихованців не проходить без участі бібліотекарів, які влаштовують для них різноманітні конкурси, літературні вікторини, ігри, допомагають випустити власну стінну газету «Хочу все знати!», а ще здійснюють методичне забезпечення програм і занять в

гуртках та мистецькій студії. Дітям дуже подобається під голосне читання казок чи оповідань малювати, ліпити з пластиліну, солоного тіста, робити саморобки. Для того, щоб зроблені ними чудові роботи могли побачити їхні однолітки, у бібліотеці оформлено постійно-діючу виставку «Я можу!». Вихованці центру дуже люблять відвідувати бібліотеку, бо почуваються тут комфортно, спілкуються з бібліотекарями і читачами. Треба сказати, що ці діти талановиті, не дарма серед них є багато переможців обласних конкурсів дитячої творчості. Вважаємо, що така співпраця дуже корисна і допомагає дітям-інвалідам хоч трохи суспільно адаптуватися. За багато років роботи з такою особливою категорією читачів ми добре зрозуміли, що їм найпотрібніше за все любов, доброта, увага, піклування. Своїми напрацюваннями наші фахівці ділилися на 1-у міському форумі «Розробка та впровадження системного підходу в наданні допомоги сім'ям, в яких виховуються діти-інваліди та інваліди дитинства I групи віком до 35 років з інтелектуальними та психофізичними вадами», куди були запрошені 20 січня 2011 року міським центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Маріупольської міської ради. Родзинка бібліотеки-філії № 4 ім. С. Кірова — ляльковий театр «Буратино», що працює тут з 1982 року. Його організатором, і за сумісництвом костюмером, художником-декоратором, майстринею ляльок і ведучою актрисою є завідувача бібліотекою Вікторія Іванівна Чуднова. У цьому чудовому театрі із задоволенням грають і читачі, і бібліотекарі, які вже підготували і представили глядачам «Вовку в тридевятому царстві, пушкинском государстве», «Мандрівку в Книгоград» (посвячення в читачі), «Золотого ключика», «Права маленької людини», «Цигарці — Ні!», «Пригоди «Барвінка», «Уроки Мальвіни», «Доброго доктора Айболита» та інші. Тільки в 2010 році відбулося 9 вистав, з них — 2 прем'єри. Ляльковий театр «Буратино» користується величезною популярністю, на спектаклі до бібліотеки йдуть сім'ями.

У 2010 році читачі бібліотеки — учні 6–7 класів, яким, за їхніми словами, все цікаво та про все на світі хочеться знати, під керівництвом молоді, енергійної бібліотекарки Марини Кисиленко, об'єдналися в клуб «Юний ерудит». Пройшло вже 12 засідань, до речі, в їх підготовці та проведенні активну участь беруть самі підлітки. Найбільш вдалим, за відгуками дітей, були: «Познавательные ОПЫТЫ в библиотеке и дома», «Оригами: чудо своими руками», «По морям, по волнам...», «Этот страшный-нестрашный Хеллоуин», «Мульти-пульти — чудная страна», «Любите ли вы театр?!», «Фокусы своими руками, или Я не волшебник, я только учусь». До двох засідань М. Кисиленко та методист ЦМДБ ім. М. Горького Л. Чайковська створили мультимедійні диски «9 самых страшных мест мира» і «Нарисованный мир», а клубівці розробили творчий проект «Самый страшный литературный герой» та колективну творчу роботу «Парад мультяшек». Цікавим було засідання, присвячене театру, під час якого всі стали акторами трупі «Експромт», розігравши п'єсу із

шкільного життя. Як виявилось, не все так просто: зіграти Відмінницю, Двійчника і навіть сувору Вчительку — весело, а ось зіграти Швабру та Відро шкільної техніки так, щоб тобі повірили — це завдання важеньке, але наші юні актори справилися чудово! Фокуси юних магів і чарівників так сподобалися всім глядачам, що їх запросили на Свято талановитого читача. У цій бібліотеці дітям подобається, бо, як стверджують її працівники: «Ми робимо все заради наших читачів, все, що їм цікаво, ми розвиваємося разом з ними».

Дитяча бібліотека-філія № 6 ім. В. Маяковського працює для дитячого населення великого жилмасиву «Західний». Якісно обслуговувати своїх читачів та забезпечувати їм змістовне дозвілля допомагає тісна співпраця з міським центром позашкільної роботи, центром дозвілля, клубами для дітей і юнацтва, комітетом самоврядування, радою ветеранів і радою жінок Жовтневого району. Дуже багато масових заходів проводяться не у бібліотеці, а за її межами — центрі дозвілля, різноманітних клубах, кінотеатрі «Савона» тощо. Фахівців-бібліотекарів часто запрошують до складу журі конкурсів — міських КВК, міжшкільних проєктів «Алло, ми шукаємо таланти!», що свідчить про високий авторитет бібліотеки в районі та місті.

У цій бібліотеці активні, творчі, талановиті всі: і працівники, і їхні читачі, які із задоволенням беруть участь у рольових і ситуаційних іграх, інсценівках, виставах театру-експромту. Жодного відвідувача бібліотеки не здивує поява серед стелажів імператриці Катерини II, графа Потьомкіна, прекрасних дам, середньовічних лицарів ... Справді, талановитого читача, може зростити тільки талановитий бібліотекар!

Вітати колектив бібліотеки-філії № 7 ім. А. Чехова з 60-річчям у 2010 році на ювілейний вечір прийшло багато друзів, колег і користувачів. Міське телебачення (ТРК «Сигма», ТВ-7, МТБ), міські газети «Іллічівець», «Приазовский рабочий», «Азовский машиностроитель», «Маріупольское время» та «Надо», інформаційні сайти мережі Інтернет «0629» і «Маріуполь-експрес» підтримали цей святковий захід, було багато коментарів у пресі, на телебаченні, відгуків на інформаційних інтернет-сайтах. У всіх матеріалах розповідалося про творчу, насичену роботу колективу.

Одним з основних напрямів діяльності бібліотеки є краєзнавча пошукова робота. Цікавить історія вулиць, пам'ятників рідного міста, життя і подвиги видатних земляків не тільки читачів, а бібліотекарів, які розробляючи цю тему, багато працюють у фондах міського краєзнавчого музею. Сьогодні вже зібрано 12 тематичних тек з краєзнавчими матеріалами, якими користуються читачі-діти і дорослі. Завдяки такій копіткій роботі наші фахівці стали вже авторитетними краєзнавцями: керівництво Будинку дитячої та юнацької творчості Приморського району запрошує їх у журі щорічного історико-краєзнавчого конкурсу «Народы, прославившие Приазовье».

Успішною в бібліотеці є діяльність творчої вітальні «Пегасик», яка гостинно приймає юні обдарування, де

для них створені чудові умови, влаштовуються поетичні літературні години, майстер-класи і зустрічі з маріупольськими письменниками. Наслідуючи у своїй роботі великого Чехова, який вважав: «Всё бледнеет перед книгами», бібліотекарі виховують у своїх користувачів повагу до художнього слова, праці письменника, книговидавця, до її Величності Книги.

Бібліотека-філія № 8 ім. К. Чуковського, розташована у дитячому садочку «Бібігон», і пріоритетною категорією її користувачів є дошкільнята. Саме тому готуючи для них масові заходи, навіть малі форми, тут намагаються їх театралізувати, бо маленька дитина краще сприйме та запам'ятає почуте і побачене разом. Наші читайлики вже добре знають і люблять таких персонажів як Тітонька Парасолька, Товстущка-Веселушка, Весела Нотка, Баба Яга, Знайка та ін.

Велику увагу бібліотекарі приділяють роботі з батьками, для яких традиційно проводяться інформаційні години, огляди літератури та періодичних видань, родинні свята, збори, присвячені сімейному читанню, системам і методикам виховання та раннього розвитку дітей тощо. Під час літературних, читацьких, пісенних, спортивних конкурсів, казкових вікторин батьки змагаються з дітьми у кмітливості, витривалості, знанні народних та літературних казок, співучості, акторській майстерності.

Подобаються нашим читачам щорічні веселі свята «Здрастуй, літо веселеньке!» та «Літо, літо, прощай!», які ще колись давно для переделкінських дітлахів започаткував К. Чуковський. Проводяться вони просто неба, діти грають в рухливі ігри, відгадують загадки, співають пісні, беруть участь у вікторинах, конкурсах та обов'язково отримують завдання на канікули «Що читати влітку». На заключному святі «Літо, літо, прощай!» проходить театралізоване підведення підсумків читацького марафону «Літо з книжкою», оголошують кращих і нагороджують переможців. У Корнія Чуковського є гарний вислів: «Читатель должен чувствовать, что его любят» і ми з цим згодні повністю, бо самі робимо так, щоб кожен наш читач, маленький чи великий, відчував, що його люблять, поважають і завжди чекають.

Дитяча бібліотека-філія № 9 ім. П. Морозова — єдиний культурний осередок великого жилмасиву «Східний». За активну участь в соціальному та культурному розвитку мікрорайону в 2010 році вона отримала подяки від голови Орджонікідзенської райдержадміністрації В.В. Степанова та голови комітету по самоврядуванню і населення «Східний» Т.М. Ольхової, за фінансової підтримки якою бібліотека проводить багато спільних заходів. Цікаво проходять традиційні свята Різдво, Масляна, День захисту дітей. Наприклад, зустрічають Весну читачі разом із батьками, вчителями, вихователями на бібліотечному майданчику з іграми, загадками, піснями, танцями, конкурсами, рум'яними млинцями та ароматним чаєм, у День захисту дітей весело стартують літні канікули і літні читання. Доброю бібліотечною традицією стали Різдвяні та Великодні зу-

стрічі з протоієреєм Свято-Володимирівського храму, батюшкою Михаїлом. Взагалі у бібліотеці для читачів влаштовується багато зустрічей з відомими маріупольцями, творчими і талановитими людьми. Із задоволенням діти прослухали невеличкий майстер-клас художника за фахом, гримера Маріупольського телебачення, автора дитячої програми «В гостях у МТВішки», майстринню авторських ляльок Маргариту Кошкош, роботи якої були відзначені на Міжнародному конкурсі ляльок у Москві, яка відповіла на численні запитання дітей, розповіла про виготовлення саморобної іграшки та дала дівчатам поради щодо макіяжу. Створені пані Маргаритою чудові сучасні соціальні ляльки познайомили своїх хазяїв не лише в Києві, Миколаєві, Вінниці та інших містах України, а й в Америці, Англії, Швейцарії. Особливу, теплу, радісну атмосферу, що панує у бібліотеці відчувають і малі, і дорослі. Тому мабуть і народжуються тут цікаві творчі проекти. Цього року, учні 7–9-х класів працювали за проектом «Древо желаний», під час реалізації якого вони «виростили» дерево, і на листочках написали про улюблені книжки, про роль книги і бібліотеки у своєму житті, свої читацькі фантазії, мрії, бажання, роздуми про те, яким вони бачать своє майбутнє. Є там листочок із таким записом: «Читати — це круто! Хай ваша бібліотека буде завжди!» Ми приєднуємося до наших читачів і бажаємо цього всім бібліотекам України.

Дитяча бібліотека-філія № 10 ім. С.Я. Маршака особлива, бо не тільки якісно і цікаво працює з своїми улюбленими користувачами, а й здійснює значну культурно-просвітницьку роботу щодо збереження та розвитку культурної самобутності грецького етносу. Вона розташована навіть у такому чудовому мальовничому селищі Сартана, яке колись заснували тут греки-переселенці з Криму. Його населення сьогодні складають 60% людей грецького походження. З 1990 року в бібліотеці для читачів-учнів 5–9-х класів працює краєзнавчий клуб «Еллада», у якому проводяться літературно-історичні ігри, майстер-класи, огляди літератури, інформаційні години, виставки, творчі зустрічі та вечори. На його щомісячні засідання приходять молоде покоління греків, українців, росіян, всі хто небайдужий до грецької мови та культури. І зовсім неважливо, що вони різні за національністю, головне, що всі вони справжні патріоти рідного селища. У бібліотечному клубі «Сударушка», що працює з 2003 року, збираються представники всіх етносів селища, читачі приходять сюди зі своїми батьками, дідусями, бабусями, які навчають майбутніх господарочок домашнім премудростям, розповідають про народні звичаї, традиції, свою молодість, а потім всі разом читають книжки з домоведення та періодичні видання для всієї сім'ї. Доброю традицією вже стало те, що закінчується спілкування чаюванням з домашньою випічкою.

Бібліотекарі разом зі своїми читачами беруть активну участь у святкуванні Дня селища «Мега юрти» («Велике свято»), проводять День відкритих дверей «Сартана. Історія селища — історія бібліотеки». Всі за-

ходи проходять просто неба у так званих «деревне Ва-шури» — торгівельно-розважальному комплексі з акваріумом і зоопарком, якому можуть позаздрити деякі великі міста нашої країни. По закінченню всі разом обговорюють побачене і почуте, обмінюються враженнями і милуються навколишньою красою.

Здравствуйте вам, феи!
Все ли в жизни складно?
Вновь мне сердце греет
Книжный мир отрадней.
Открываю книги,
Как тропинки к слову.
Сколько в каждом миге
Разума людского.
Может, был докучлив
Я вчера и ныне,
Только вы всех лучше,
Три моих богини.

Гордость вас не мучит,
Гнев не ходит в гости:
Ни бровей, как тучи,
Ни подпольной злости.
И не от того ли
Часто здесь сижу я,
От невзгод и боли
Дни свои врачую.
Забывтое вовсе
Здесь не позабыто.
Что душа попросит,
То ей и открыто.

Чистых мыслей струи,
Радость молодая.
Если рай бытует, —
Это двери рая.
Жизнь здесь светит, длится,
Смысл храня глубокий,
И ко мне, как птицы,
Прилетают строки.
Здравствуйте вам, феи!
Все ли в жизни складно?
Вновь мне сердце греет
Книжный мир отрадней.

Із розповіді про багатогранну діяльність кожної бібліотеки-філії нашої ЦБС зрозуміло, що у чомусь вони схожі між собою, а у чомусь зовсім різні, тому мабуть і цікаві нашим читачам. Ось таке наше бібліотечне життя — цікаве, змістовне та насичене значущими подіями. Є в нас і проблеми, більшість яких вирішуємо

самотужки, є такі, що без всебічної підтримки держави, вирішити не можемо. Наприклад, приток молодих кваліфікованих спеціалістів, бо на превеликий жаль, бібліотечні кадри старіють. Але ми не втрачаємо надію на кращі часи. Ми — оптимісти!

зав. відділом обслуговування дітей дошкільного та молодшого шкільного віку
Маріупольської центральної бібліотеки ім. М. Горького

Олена Вахтіна,

Індивідуальна робота — співпраця бібліотекаря і маленького читача

Дитячу бібліотеку від усіх інши від-різняє щоденна напружена індивідуальна робота з кожним читачем у всьому різноманітті її форм, і саме завдяки цьому вона є центром вивчення і координації читацьких запитів та потреб дітей. Сучасна бібліотека вже давно відійшла від нав'язування «правильних» книг, у ній немає місця моралізуванню і дидактизму, а основою роботи є співпраця бібліотекаря і маленького читача. Увага до особистості дитини, його інтелектуальної та інформаційної свободи складають основу індивідуальної роботи, бо треба добре розуміти, що навіть найменший читач — це особистість, яка має право на власну думку і свої читацькі переваги. У моїй практиці був чотирирічний хлопчик, який твердо заявив, що казки він слухати не буде: «там всі обманюють і все неправда». Коли йому запропонували оповідання М. Носова, В. Осеевої, В. Сухомлинського, він зацікавився, а потім, вже самостійно почав читати твори Я. Стельмаха, Н. Забіли, Вс. Нестайка, Е. Успенського і навіть пізнавальну літературу за індивідуальними списками. Так маленький читач, за допомогою бібліотекаря, склав своє коло читання.

Будемо відверті, не всі запити дітей, що виникають під впливом телебачення, реклами, інших факторів, додаються нам (надмірне захоплення Гаррі Поттером, коміксами, фільмами жахів), але необхідно відійти від неприйняття цих інтересів і направити їх у потрібне русло. Насамперед запропонувати книжку, яка її заці-

кавить. Бо ми з вами добре знаємо з практики, якщо дитина зацікавилася однією книгою, то її увагу неодмінно привернуть й інші. І як тут не згадати стару добру ідею Н.А. Рубакіна «книжок-приманок», призначених для читачів, які лише за ними і приходять до читальні, або теорію мостів Л.Б. Хавкіної і А.А. Покровського, які вважали, що найважливішим завданням бібліотеки є поступове переведення читачів, як по містку, від захоплення низькопробною літературою до знайомства з високохудожньою. Копітка індивідуальна робота з такими читачами-початківцями дає прекрасні результати, для закріплення яких дуже потрібна допомога батьків. Тому ми й приділяємо величезну увагу індивідуальній роботі з батьками наших маленьких читачів, особливо коли йдеться про тих, яким часто буває важко сформулювати свій запит. Батьки, які є нашими однодумцями в організації читання дітей, охоче розповідають про риси характеру своїх дітей, їхні інтереси, захоплення, читацькі вподобання (чи люблять вони смішне, чи вірші, чи казки), водночас і наші активні читачі та помічники. Відділ обслуговування дітей дошкільного та молодшого шкільного віку має добре укомплектований фонд для роботи з батьками і працює за кількома модулями комплексної цільової програми «Виховуємо талановитого читача». У нас є література з дитячої психології, логіки, етики, естетики, тести, багато періодичних видань, упорядкована система тематичних книжкових виставок і картотек. Це дає нам змогу якісно виконати будь-який запит дорослого читача, почи-

наючи від питань пренатальної педагогіки і закінчуючи психологічною готовністю дитини до школи.

Щорічно проводиться аналіз сімейних формулярів «Читає сім'я: інтереси та уподобання», результати якого дозволяють нам зробити висновок, що довіра до бібліотекаря величезна і що саме за його рекомендацією батьки беруть понад 46% літератури. Для поглиблення інтересів читачів наш відділ традиційно, впродовж багатьох років, складає барвисто оформлені індивідуальні списки літератури з різноманітних для дитини тем: «А я в шахи граю, а я шахи люблю», «Казки для маленького чомучки», «Для тих, хто не любить читати», «Увійди в природу другом» та багато інших. Оформлювати ці списки і вигадувати цікаві назви для них бібліотекарям допомагають діти.

Впродовж останніх десяти років у відділі активно застосовується така форма вивчення читацьких інтересів, як діагностичне анкетування. Анкета являє собою наочну діаграму у вигляді кола, розділеного на 8 радіусів, кожен сектор якого відповідає певному типу літератури: казки, пригоди, фантастика, вірші, книги з історії, гумор, книги про дітей, книги про рослини і тварин. По радіусу вказується ступінь інтересу до даної теми від 0 до 4-х балів, що дає можливість виявляти пріоритети наших читачів. Діти із задоволенням запов-

нюють таку анкету, з'єднуючи відмічені на радіусах точки і малюють «павутину»—діаграму. Анкетування проводиться як з окремими читачами, так і з групами, що допомагає не лише покращувати індивідуальну роботу, а й більш ефективно проводити масові заходи. У результаті такої копійної роботи ми виявили, що рівень інтересу до поезії в одній з груп невисокий (від 1 до 2 балів) і організували для них поетичну вітальню «Чарівні крапельки поезії», в програму якої включили перегляд медіа-диска з презентацією нової книги маріупольського поета Є. Шендрика «Жива вода», вірші з якої декламували наші читачі. Потім діти працювали над оформленням проекту «Ми любимо вірші», в основу якого лягли їхні роздуми про поезію. Трохи згодом ми із радістю спостерігали за поживленням читацького попиту на поетичні твори і зробили висновок: для того, щоб мати можливість на високому професійному рівні задовольнити всі запити і потреби маленьких читачів, їх потрібно добре знати, розуміти і любити, творчо працювати з кожним із них, що і є нашою з вами щоденною копійкою і такою потрібною роботою.

Ірина Чаус,

зав. інформаційно-бібліографічним відділом
Маріупольської центральної бібліотеки ім. М. Горького

Краєзнавчий аспект роботи інформаційно-бібліографічного відділу МЦДБ ім. М. Горького

Уважно роздивляючись мапу Приазов'я, виникають асоціації: місто Таганрог — батьківщина видатного російського письменника А.П. Чехова, Маріуполь — неперевершеного майстра яскравих фарб, художника А.І. Куїнджі та місце переселення греків з Криму на чолі з митрополитом Ігнатієм, а селище Седово (Крива Коса), що гострим серпом врізається в Азовське море — батьківщина відомого полярника Г.Я. Седова.

Щоб розповісти про славетних уродженців рідного краю, співробітники інформаційно-бібліографічного відділу ЦМДБ ім. М. Горького запланували та розробили для дитячих бібліотек міста цикл методично-бібліографічних матеріалів під назвою «Імена на карті Приазов'я», до якого увійшли: день інформації «Архип Іванович Куїнджі (1841–1910)» (1–9 кл.); «Чехівські читання: до 100-річчя пам'яті А.П. Чехова (1860–1904)» (1–9 кл.); «Седовські читання: до 130-річчя від дня народження Г.Я. Седова (1877–1914) і до III Міжнародного полярного року (2007–2008)» (1–9 кл.); дайджест «Митрополит Ігнатій Маріупольський та Готфейсько-Кафайський (1715–1786)» (5–9 кл.).

Найвеличнішою зіркою в сузір'ї славетних імен Маріуполя сяє ім'я художника-пейзажиста А.І. Куїнджі, на честь якого за рішенням ЮНЕСКО 2006–2007 роки були проголошені роками на його честь, а у Маріуполі пройшов I Міжнародний фестиваль мистецтв «Мемо-

ріал А.І. Куїнджі». Нарешті в 2010 році в місті відкрився художній музей його імені, щороку традиційно відзначаються дні та тижні пам'яті видатного земляка. Тому завжди актуальними є розроблені нашими фахівцями методико-бібліографічні документи: день інформації «Імена на карті Приазов'я: Архип Іванович Куїнджі (1841–1910)» (1–9 кл.) з циклом бесід та оглядів — «А.І. Куїнджі: портрет крупним планом», «Путь к вершинам: начало, восхождение, слава», «Штрихи к портрету», «Выставка одной картины: «Лунная ночь на Днепре»; вікторина «Узелки на память», виставка-портрет і виставка-вернісаж «Мастер ликующих красок»; тека-досьє зі статтями з періодичних видань та тека з кольоровими ілюстраціями картин художника за тематичними розділами. Вагомим доповненням є рекомендаційні та інформаційні списки з кольоровими ілюстраціями, що різносторонньо висвітлюють життя та творчість А.І. Куїнджі «Імена на карті Приазов'я: А.І. Куїнджі (1841–1910)» і «Волшебник света: А.И. Куинджи» (1841–1910).

До всіх методико-бібліографічних матеріалів, окрім традиційних форм, розроблено і пізнавально-розважальні, що користуються успіхом у читачів дитячих бібліотек. Наприклад, у «Чеховских чтениях (1–9 кл.)»

це — літературна подорож «По чеховским местам Приазовья», круглий стіл «Я так думаю...», театральна студія «Представление по рассказу А.П. Чехова «Ванька», турнір знавців та вікторина «Знаете ли вы книги А.П. Чехова?», пам'ятка «Книги А.П. Чехова, которые читают все». До усіх цих матеріалів підібрано кольорові ілюстрації картин художника Бориса Щербакова: «Дом А.П. Чехова в Таганроге», «Полдень под Таганрогом», «Закат на Миусском лимане». «Чеховские чтения» до 150-річного ювілею великого письменника з успіхом пройшли по всіх дитячих бібліотеках ЦБС, особливо потрібно відмітити філію № 7, що носить ім'я А.П. Чехова. Тут цікавими для читачів були дні інформації, виставка–вернісаж дитячих малюнків за темою «Герои рассказов А.П. Чехова глазами детей» (3–4 кл.), інформаційно-пізнавальна бесіда «Каким был А.П. Чехов — человек, писатель, врач», яка супроводжувалася показом слайд-шоу «Чехов в фотографиях» під музику того часу. Але найбільше задоволення присутні отримали від вистави за його оповіданням «Ванька», яку виконували діти — читачі бібліотеки. Справжнім святом стала театралізована вікторина «Знаете ли вы книги А.П. Чехова?» за оповіданнями «Ванька», «Беглец», «Белолобый», «Мальчики», «Каштанка». Ми сподіваємося, що проведені заходи розширили рамки шкільних знань про письменника, зацікавили дітей його творами та ілюстраціями до них, а для деяких — вперше відкрили ім'я великого письменника. Найбільш яскраві матеріали було надіслано у м. Таганрог до центральної міської бібліотеки ім. А.П. Чехова, з якою ми підтримуємо творчі зв'язки. До речі, у цій бібліотеці пам'ять письменника вшановується з року в рік.

Готуючись до відзначення ювілею Г.Я. Седова і 95-річчя його льодової експедиції на Північний полюс (1912–1914), бібліотекарі ЦБС для дітей м. Маріуполя здійснили захоплюючу туристичну подорож у селище Седово (Крива Коса), де відвідали історичний музей, прослухали цікаву лекцію, оглянули виставкові зали з унікальними експонатами, придбали для своїх бібліотек краєзнавчий путівник, пам'ятні листівки та значки. Яскраві враження від подорожі, нові відомості про особисте життя Г.Я. Седова та його льодову експедицію на полюс — все це допомогло при підготовці та проведенні «Седовських читань» у бібліотеках ЦБС, до програми яких увійшли традиційні та інноваційні форми роботи: персональна виставка «Вслед за Полярной звездой: Г.Я. Седов (1877–1914)» за однойменним рекомендаційним списком; цикли заходів — «Г.Я. Седов: досє у запитаннях та відповідях», «Історично-літературне розслідування: літературний та музичний пам'ятники Г.Я. Седову»; бесіди і огляди — «Назустріч мрії», «Седов та Приазов'я», «Поетичний вінок Г.Я. Седову», «Що і де читати про Г.Я. Седова»; години цікавих повідомлень — «Первопроходцы: из хроники покорения Северного полюса», «Антология одного стихотворения»; вікторина–тест «Обери правильну відповідь» та конкурси дитячих малюнків і юних читців.

Для користувачів 10–15 років було складено рекомендаційний список «Вслед за Полярной звездой», до якого увійшли книжки та статті із збірників та періодичних видань, переважно краєзнавчих, кольорові фотоілюстрації, мапа полярної експедиції, цитати із щоденника Г.Я. Седова та інші документи. У розділах «На пути к мечте», «Затерянные во льдах», «Поэты о Г.Я. Седове» надруковані вірші поетів Приазов'я. Цей список був переданий до краєзнавчого музею Г.Я. Седова. Також було оформлено цікаву теку — інформаційне досє «Георгій Якович Седов (1877–1914)».

В цілому мета, поставлена при розробці «Седовських читань», — ознайомити користувачів дитячих бібліотек міста з життям та подвигом нашого земляка Г.Я. Седова, організатора першої полярної експедиції, який прославив наш край, — здійснена. У дитячих бібліотеках ЦБС пройшло багато тематичних масових заходів, а розроблені та зібрані краєзнавчі документи стали базою для проведення днів інформації і бібліографії, багатьох конкурсів. Активну участь користувачів у масових заходах забезпечили такі інноваційні форми, як «досє у запитаннях та відповідях», «історично-літературне розслідування» та вікторина–тест «Обери правильну відповідь».

У циклі «Імена на карті Приазов'я» був підготовлений дайджест до дня пам'яті митрополита Ігнатія Маріупольського та Готфейсько–Кафайського (1715–1786), який відіграв особливу роль в історії Маріуполя, адже у 1778–1780 роках відбулося велике переселення греків–християн з мусульманського Криму до російського Північного Приазов'я, а на мапі краю з'явилися Маріуполь, Бахчисарай, Ялта, Урзуф, Карань, Мангуш та ін. Саме при митрополиті Ігнатії у поселеннях було засновано церкви, а у Маріуполі — чотири храми, що дало можливість грекам зберегти свою віру, мову, національну культуру та звичаї. На честь цієї видатної людини, ім'я якої причислене до лику святих, у сучасному Маріуполі встановлено два пам'ятники, а одна з вулиць має назву «Митрополитська». Інформацію про дайджест було висвітлено на сайті «Греки України», і приємно відзначити, що навіть надійшло замовлення від користувача з м. Краматорська, який хотів би отримати цей матеріал для виховання онука.

Краєзнавчі документи завжди актуальні, користуються попитом у читачів різного віку, привертають увагу до історії рідного краю, імен визначних людей, сприяють вихованню патріотизму та любові до своєї «малої батьківщини». Багаточисельні тематичні теки–досє, щорічно поповнюються ксерокопіями нових статей, ізоматеріалами, іншими краєзнавчими документами і відображені у систематичних картотеках. Нашими методично-бібліографічними матеріалами охоче користуються не тільки бібліотекарі ЦБС для дітей, але й вихователі, вчителі, шкільні бібліотекарі. Тому краєзнавчий аспект — завжди найважливіший у роботі інформаційно-бібліографічного відділу ЦМДБ ім. М. Горького ЦБС для дітей м. Маріуполя.

Тренінгові заняття — найефективніша форма роботи

Інноваційна діяльність, інтерактивні технології, тренінгові заняття — на перший погляд здається, що усі ці поняття несумісні з бібліотечною діяльністю. Але це не зовсім так, бо швидкоплинний час вимагає змін, нових методів, новаторських форм роботи. Сучасним читачам вже не цікаво відчувати себе пасивними слухачами, а бібліотекарі прагнуть прогресивніше реалізовувати свої творчі навички і професійні знання у роботі з підростаючим поколінням.

Хочеться поділитися деякими практичними розробками з упровадження інтерактивних технологій у діяльність нашої бібліотеки. Напевно, сьогодні не знайдеш людину, яка б не знала, або не чула слова «тренінг». Тренінг, це не тільки активний пізнавальний процес і своєрідний синтез навчальної та ігрової діяльності, що проходить в умовах моделювання різних ігрових ситуацій, це й метод навчання і форма розвитку здібностей та розкриття творчих можливостей його учасників.

Хочеться поділитися деякими практичними розробками з упровадження інтерактивних технологій у діяльність нашої бібліотеки. Напевно, сьогодні не знайдеш людину, яка б не знала, або не чула слова «тренінг». Тренінг, це не тільки активний пізнавальний процес і своєрідний синтез навчальної та ігрової діяльності, що проходить в умовах моделювання різних ігрових ситуацій, це й метод навчання і форма розвитку здібностей та розкриття творчих можливостей його учасників.

Головною метою занять, які проводяться в нашій бібліотеці, є створення умов для успішної роботи в команді. Тренер представляє інформацію, розкриває тему таким чином, щоб усі присутні з пасивних слухачів перетворювалися на активних учасників, вчилися спілкуватися один з одним, виконуючи поставлені перед групою завдання. Структура тренінгу аналогічна ігровій програмі і передбачає чергування різних видів діяльності, наприклад, навчальні вправи змінюються ігровими розминками. Роботу в малих групах над творчими проектами можуть змінювати тренінгові завдання індивідуального характеру або вправи на згуртування загальної групи. Ми хочемо, щоб наші читачі навчалися активному спілкуванню, вмінню висловлювати власну думку, аргументовано відстоювати свою точку зору, знаходячи компромісні рішення. Вчимо їх ефективно використовувати набуті під час тренінгу знання і інформацію в реальному житті.

Розуміючи, що така форма роботи цікава для нашої аудиторії, ми почали проводити тренінгові вправи з читачами різних вікових категорій. У 2007 році успішно пройшов тренінг «ВІЛ/СНІД: захисти себе сам»; у 2008 — «Нікотин та нікотинomanія: чому це небезпечно?»; у 2009 — «Алкоголізм — подорож у безодню» і у 2010 — «Не стань живим товаром!» (рабство та работоргівля). Ефективність такої роботи полягає у тому, що: по-перше, бібліотекар, знайомлячи дітей з новими цікавими фактами, надає їм можливість спілкуватися і обмінятися інформацією; по-друге, учасники, які під час дискусії досягли певних позитивних результатів відчують, що це є їхнім власним досягненням; по-третє, вони бачать, що знання кожного цінують, і це стає додатковим стимулом до занять. Наприклад, після

з підлітками

тренінгу «ВІЛ/СНІД: відчуй себе захищеним» діти запропонували бібліотекарям не зупинятися на одному занятті, а провести ще заходи в такій інтерактивній формі на інші злободенні теми.

Дуже цікаво пройшов тренінг «Нікотин і нікотинomanія: чому це небезпечно?», учасники якого озвучили свої очікування, виконавши вправу «Дерево знань». Загострити увагу дітей, націлити їх на роботу допомогла вправа «60 секунд», в ході якої тренер надав цікаві факти і статистичні показники з теми. Сюжетно-рольова гра «Про шкідливість куріння», де діти, граючи ролі Історика, Стоматолога, Хіміка-аналітика, Психолога, Класного керівника розповіли про проблеми куріння, підвищила рівень знань учасників, згуртувала групи. Історик розповів про те, що тютюн родом з Америки і, що, до відкриття її Колумбом, жителі Старого світу не знали тютюнокуріння, а першими європейцями, що навчалися курити були матроси Христофора Колумба, яким місцеві жителі піднесли в подарунок висушені листя рослини «петум». Сила тютюну виявилася дуже привабливою і рослина, що отримала свою назву від імені провінції Тобаго острова Гаїті, почала швидко поширюватися. Стоматолог, зауваживши, що йому частенько випадає лікувати зуби пацієнтам — курцям, роз'яснив дітям: щоб дим з ротової порожнини й носоглотки потрапив у легені, курець вдихає порцію повітря, при цьому його температура частіше за все на 40 градусів нижче від температури диму. Такі значні перепади негативно впливають на стан зубної емалі, з'являються мікроскопічні розколини, через які потрапляють мікроорганізми. Хімік-аналітик пояснив хімічну структуру тютюнового листя і диму, які шкідливі та отруйні речовини вони містять і які конкретно компоненти найбільше впливають на організм. Психолог розмірковував про те, чому люди починають курити. Однією з основних причин, на його думку, є цікавість, а у молодому віці — наслідування дорослим. За статистикою, у сім'ях, де не має цієї шкідливої звички, курцями стає не більш 25% дітей, а в сім'ях, де курять — 50%. Частіше за все школярі залучаються до паління за своєрідним примушуванням друзів, бо у школах курці вважають некурців боягузами, невпевненими, і ті, щоб заперечити таку думку про себе, починають палити. Класний керівник довів до відома, що куріння руйнує нормальний режим праці й відпочинку учнів, нікотин шкідливо впливає на центральну нервову систему і що коли бажання курити з'являється під час уроку, увага учня повністю відволікається від заняття.

Усім сподобалася інтелектуальна розминка «Людина, що курить — це...», під час якої тренер запропонував усім учасникам подумати і продовжити цю фразу. Діти із цікавістю працювали також над проектами «Хвороба, що викликає куріння» і «Як кинути курити»,

створювали антирекламу на тему «Курець з 40-літнім стажем паління» і «Як виглядає вміст цигарки». Виконуючи вправу «Збір врожаю», вони відповідали на запитання «Що я дізнався нового про здоровий спосіб життя?». При підведенні результатів заняття учасники тренінгу прийшли до висновку, що «кожен має переглянути свій спосіб життя». Прощаючись (вправа «мікрофон»), діти закінчували фразу «Я бажаю вам...» здоров'я, гарного настрою, удачі і т.д.

Із великим задоволенням беруть участь у тренінговому процесі читачі молодшого шкільного віку. Під час занять ми вчимо дітей по-новому знайомитися, ділитися на команди, злагоджено працювати в малих групах. Використовуючи асоціативні методи й технологію

Лідія Молчанова,
член ради бібліотеки-філії № 3 ім. А. Гайдара, вчителька української мови і літератури

Струмують «Живильні джерела»

Вже не один десяток років співпрацюю з дитячою бібліотекою ім. А. Гайдара. Ще, вчителюючи, керувала позакласним читанням своїх учнів, виступала з лекціями й повідомленнями з питань мови, літератури та народознавства. Вийшовши на пенсію, стала допомагати більше: і часу виявилось вдосталь, і до душі припав творчий колектив бібліотеки, і, як кожен учитель, радію будь-якій нагоді поділитися своїми знаннями, а, головне — розумію ту велику місію, яку покладає на нас, освітян, суспільство.

Сьогодні національно-патріотичне виховання підростаючого покоління є одним із головних, і розмірковуючи над удосконаленням цієї роботи ми разом із завідуючою бібліотеки Ж.В. Селезньовою вирішили створити літературно-етнографічний клуб «Живильні джерела», адже рідна мова, народні звичаї та обряди — це ті джерела, що живлять нашу душу, допомагаючи з'єднати нитку часу, бо без знання минулого не можна побудувати гідне майбутнє. Як тут не згадати слова мудрого аварця Расула Гамзатова: «Якщо ти вистрелиш із пістолета в минуле, майбутнє вистрелить у тебе з гармати».

Клуб «Живильні джерела» об'єднує читачів бібліотеки — учнів Жовтневого та Приморського районів міста. Його головним завданням є не тільки ознайом-

лення дітей з красою і багатством української мови, яка пройшла складний шлях розвитку, вистояла, вижила, стала державною, не припиняючи боротися за своє існування й сьогодні, а і вивчення звичаїв та обрядів, створених українським народом впродовж багатьох віків, які мов неписані правила допомагали нашим пращурам жити за законами добра й справедливості. Багато уваги ми також приділяємо дослідженню життєвого і творчого шляху та подвигам видатних людей України. Ці теми, на наш погляд, вкрай важливі для російськомовного Маріуполя.

Гуртківці вже дізналися про цікаве, повне випробувань, життя українських патріотів Олекси Гірника та Олекси Тихого. На одному із засідань клубу я показала дітям власноруч вишитий рушник за узором, який надіслала мені інститутська наставниця, кандидат філологічних наук Феня Дмитрівна Пустова, велика патріотка України. Той узор був узятий з рушника Олекси Тихого, з яким він не розлучався всі роки ув'язнення і має столітню історію, бо вишивала його ще Олексина бабуся. Після смерті правозахисника рушник повернули його сім'ї, де він зберігається як дорогоцінна реліквія. Той рушник, що вишила я, ми надіслали до музею нашого славного земляка, який знаходиться на батьківщині патріота і пишаємося з того, що там є чашечка роботи нашого клубу.

Якщо вас зацікавила така форма роботи, я з радістю готова поділитися нашим досвідом і накопиченими матеріалами.

Мистецтво вишивання захопило не тільки нас із Жанною Володимирівною, а й багатьох членів клубу. Часто в бібліотеці проводяться виставки творчих робіт гуртківців, особливо вирізняються роботи Катерини Кравченко, юної талановитої майстрині, вишивки якої неодноразово експонувалися на міських, обласних та республіканських виставках. Щороку до Дня Святого Миколая вона влаштовує благодійну виставку своїх робіт у 23-й школі, де навчається. Зібрані кошти завжди йдуть на допомогу дітям-сиротам. Для удосконалення майстерності гуртківців, ми запрошуємо на заняття знану в Маріуполі та за його межами вишивальницю — Любов Андріївну Лаптеву, яка ділиться секретами свого таланту й демонструє чудо-рушники. До відзначення Шевченківських днів обов'язково проводимо конкурси читання віршів українського генія, виставки малюнків за його творами, вивчаємо з дітьми сторінки з його життя й творчості. Наприклад, одне із засідань «Мрія, що не збулась», було присвячене нелегкому особистому життю поета. На іншому — члени клубу ознайомилися із біографією і творчим доробком письменника діаспори — геніальним поетом-державником Євгеном Маланюком і трагічною долею талановитої поетеси-патріотки Олени Теліги, розстріляної в 1942-му році німецькими нацистами в Бабиному Яру.

При підготовці до заняття на тему: «Чумаки» джерелівці провели велику дослідницьку роботу. Її результати не тільки допомогли воскресити цю призабуту сторінку нашої історії, а й надали чудову можливість дітям дізнатися багато цікавого про їхнє нелегке але романтичне життя. Цикл занять про видатних художників України ознайомив дітей з життям і творчістю Марії Приймаченко, її сонячними квітами і дивовижними символічними казковими істотами та Катерини Білокур, що своїми квітами проспівала гімн України, її народові. Учасники клубу «Шанувальники українського мистецтва» — учні 3-го класу 9-ї школи, почувши розповідь про подвижницьке життя Катерини Білокур, намалювали свої улюблені квіти, з яких ми зробили величезний плакат: «Віночок для Катерини Білокур».

Але найбільше за все люблять джерелівці та їхні батьки цікаві й веселі бібліотечні свята, на які ми завжди запрошуємо учнів сусідніх шкіл. Під час їх проведення завжди панує піднесений настрій, діти і дорослі дізнаються багато корисного для себе. Наприклад, під час «Свята української мудрості», бібліотекар розповів про звичаї та обряди наших пращурів — справжні зразки християнської моралі, які допомагали їм жити праведно й виховувати достойне покоління. Особлива увага зверталася на доброту й щедрість українців, ставлення до сиріт, немічних, удів. Цікаво пройшли конкурси на кращу довгу косу, вірші, сценки,

а пісні у виконанні наших незмінних гостей — ансамблю «Віночок», під керівництвом учительки музики 23-ї школи Наталії Євгенівни Сніжко, додали святу національного колориту.

Зворушливо пройшло «Свято рідної мови», де велася розповідь про її тернисті шляхи, про тих, хто цінною власного життя рятував її. Окрасою цього заходу стали: лист Павла Глазового до учнів 23-ї школи нашого міста та його інсценізовані байки про освіту й мову, патріотичні пісні, а також змістовний виступ письменника, автора 36-ти книг, переможця обласного конкурсу «Кращий краєзнавець року — 2010» — Павла Івановича Мазура. Він закликав дітей любити й берегти основне багатство нашого народу — його сонячну мову, розповів про величезну роль книги, бібліотеки (як державної, так і власної) у житті людини, подарував кілька своїх книг. Кожне з бібліотечних свят належно обладнується: обов'язково оформлюються книжкові виставки з вишитим портретом Т.Г. Шевченка, рушниками та кетягами калини; вивішуються тематичні гасла, плакат тощо. У планах роботи джерелівців підготовка і проведення «Свята козацької слави», на яке будуть запрошені представники Всеукраїнського козацького війська.

За час роботи клубу виділилися його активісти — Катерина Кравченко (ЗОШ № 23), Еміль Касумов та Захар Протченко (ЗОШ № 29), Владислав Левицький і Олег Бурховецький (ЗОШ № 9), Катерина Борзих, Олена Делич, сестри Мочалови — Катерина й Ольга (ЗОШ № 3), Ганна Кудрінова (гімназія № 2). У бібліотеку на засідання клубу учні йдуть із радістю, бо знають, що тут їх чекають змістовні й цікаві матеріали та зустрічі з гідними, цікавими людьми. Кожне заняття «Живильних джерел» починається з девізу, в якому — суть роботи клубу:

Хто знає, береже минуле
І вміє шанувати сучасне,
Лиш той майбутнє
Вивершить прекрасне.

Ми разом багато років

Іноді чуєш: «А що, хіба бібліотеки ще працюють?», «А чи потрібні бібліотеки для дітей?», «Чим вони займаються?». Змістовно на ці запитання можна відповісти, розповівши про роботу бібліотеки для дітей ім. С. Кірова, яка відкрила свої двері для читачів у 1953 році в напівпідвальному приміщенні школи № 38. Тільки у 1981 році, вона отримала приміщення на проспекті Металургів, 121, ставши не лише справжнім центром культури, для дітей 12 дошкільних, шкільних і позашкільних установ, а й методичним центром району для вчителів шкіл і вихователів дитячих комбінатів.

Для маленької дитини дуже важлива перша зустріч з бібліотекою, бо враження від неї можуть як позитивно, так і негативно позначитися на формуванні майбутнього читача. Ми всі колись були користувачами дитячих бібліотек, але не всі пам'ятають своє перше входження у цей прекрасний світ книг. А для читачів нашої бібліотеки цей день незабутій, бо вже впродовж 25 років тут проводиться театралізоване лялькове свято «Посвячення в читачі», що несе дітям радість спілкування з ляльково-літературними персонажами, які вчать їх бути «справжніми» читачами. Щорічно ляльковий спектакль змінюється, доповнюється, на зустріч з дітьми приходять інші лялькові герої, але незмінним залишається «Буратіно» з веселими піснями, жартами і подарунками. Взагалі лялькові герої постійно супроводжують наших читачів. За допомогою «гри в ляльки» ми вчимо дітей бути справжніми громадянами своєї країни, знати свої права, не забувати про обов'язки. Під час уроків у «Школі безпеки» саме лялькові герої вчать дітей, як захистити себе від усіляких неприємностей, розповідаючи про правила безпеки, а чарівна «Мальвіна» на своїх уроках ввічливості прививає їм правила хорошого тону.

Для читачів у бібліотеці проводиться багато театралізованих свят, уроків-казок, дискусійних ігор, круглих столів, годин спілкування, літературних ранків, подорожей і вікторин. Важко перерахувати не лише форми заходів, але й їх тематику. І вся ця робота направлена на виконання основного завдання бібліотеки — виховання компетентного і культурного читача, формування у нього навичок самостійної роботи з книгою, вміння критично аналізувати прочитане. Ще дуже важливо з раннього віку прищеплювати кожній дитині смак до читання і хорошої літератури.

Допомагає нам у виконанні всіх цих завдань плідна співпраця. Наприклад, вже багато років ми підтримуємо дружні зв'язки з міським центром «Здоров'я»

і проводимо разом з ними корисні заходи з популяризації здорового способу життя. Творчі стосунки з дитячою художньою школою ім. А. Куїнджі допомагають організувати постійно-діючі художні виставки, залучати її викладачів до проведення уроків у бібліотечній «Школі мистецтв». Про тринадцятирічну дружбу з дитячим будинком «Центр Опіки», мабуть потрібно розповідати з далекого минулого, коли у цієї дитячої установи не було навіть назви і вони тільки мріяли про штат вихователів, учителів, психологів. І саме тоді, коли в них не було нічого, а були тільки фізично і психологічно слабенькі діти, знайдені в електричках і на вулицях, узяті в дитячих розподільниках, діти, які ніколи не вчилися, а деякі навіть у 14 років не вмели читати, ми запропонували допомогу, яку вони прийняли з радістю. Три рази на тиждень ми працювали з дітьми за раніше узгодженою програмою індивідуально і в групах, вчили їх викладати свої думки, спілкуватися, проводячи не стільки бібліотечну роботу, скільки роботу вчителя і психолога. Темі і форми подання матеріалу були різноманітні: бесіди, голосні читання, уроки малювання і декламації. Особливо дієвою формою стали лялькові уроки-спектаклі і настільні театри ляльок, які дуже подобалися дітям і у яких вони згодом почали брати активну участь.

Цікавили їх вікторини, обговорення прочитаних вголос книжок. Це приносило свої плоди, діти охоче спілкувалися з нами, у деяких розкрилися здібності до малювання, декламації. Тільки, працюючи з такими бездоленними дітьми, розумієш, як важливо не обділити увагою, не поранити душу, знайти добре слово, відкрити зернятко таланту, закладеного у кожного від народження, допомогти не тільки повірити в себе і людей, а й знайти свою стежинку в житті. Хіба може бути щось важливіше за це?

З 2000 року дитячий будинок має статус «Центру Опіки», діти у ньому виховуються від народження і до повноліття. Пліч-о-пліч тут працюють педагогічна, медична і соціально-психологічна служби, вихованці доглянуті, чемні і нічим не відрізняються від дітей із звичайних сімей, систематично відвідують бібліотеку. Наші зв'язки впродовж цих років ще більше зміцніли. Сьогодні більша увага приділяється морально-духовному вихованню, вивченню Біблії. «Морально-духовна школа», яка діє з 2007 року, з учнів 1–7 класів тут організовано три вікові групи, заняття для яких проводяться по суботах. Уроки проходять захоплююче і яскраво. Життя продовжується, історія триває.

Ласкаво просимо до «Країни Читалії»

Уже більше сорока років відкриває свої двері для читачів дитяча бібліотека ім. К. Чуковського. Сьогодні вона є справжнісіньким книжковим домом, де діти з дошкільного віку отримують цікаву і корисну інформацію, здійснюють захоплюючі мандрівки у таємничий світ природи, беруть участь в літературних конкурсах, іграх, весело проводять дозвілля. Тут ми змалку доносимо до дітей знання, досвід, накопичений життєвою мудрістю багатьох поколінь, вчимо співпереживати літературним і казковим героям, пізнавати моральні цінності, толерантно ставитися один до одного, позитивно сприймати оточуючий світ, прапагуємо здоровий спосіб життя, залучаємо до участі у громадському житті. У книзі для дитини є магічна сила, що хвилює, радує, вражає її і дає відповіді на багато запитань, які ставить життя.

Наша бібліотека знаходиться в приміщенні дитячого садка, тому найчастішими нашими гостями є дошкільнята. А в такому віці особливе місце у вихованні і розвитку дітей займають казки, які, до речі краще сприймаються, коли їх не читають, а розповідають, або й розігрують. Саме тому традиційними для нашої бібліотеки стали театралізовані вистави, у яких акторами є добре знані бібліотекарі. Вистави виходять такими цікавими, що їх показують не тільки у бібліотеці, а й на ігрових майданчиках дитячих садків.

Як би не казка, хто б і знав,

Що стільки є чудес на світі.

І хто б завісу відкривав

У світ, в якому грають діти.

Звісно, що казка стимулює дитячу творчість, і тому серед них завжди багато охочих грати у таких виставах. Інсценувати знайомі народні та авторські казки — улюблена справа дошкільнят. Вони грають щиро і вільно, природньо рухаються, пози невимушені, не завчені — а який у них вираз облич! Перевтілення в різних персонажів допомагає малюкам краще збагнути і сюжет казки, і характери, навчає цінувати справедливість, розрізняти добро і зло. Театралізована діяльність дошкільнят дає добрий результат — дитвора зростає творчою, емоційною, чутливою, активною, здатною до самовдосконалення.

Велике значення в молодшому дошкільному віці займають вірші. Вони легко запам'ятовуються і впли-

вають на дитину своєю чарівною силою, тому в бібліотеці часто проводяться літературні хвилинки та поетичні свята, де діти люблять напам'ять декламувати улюблені вірші.

Відіграє важливу роль в розвитку дитини загадка, яка сприяє активізації пізнавальної діяльності, формує навички логічного мислення, розвиває кмітливість, спостережливість, уяву, стимулює дитячу словотворчість. Мабуть саме тому найуспішнішими є такі масові заходи, як: гра-подорож «Почитаємо — пограємо і загадки відгадаємо», розважальна хвилинка «Цей чарівний загадковий світ» та ін.

Багато уваги у своїй роботі з дітьми ми приділяємо ознайомленню їх з навколишнім світом та природою. Дуже подобаються нашим читачам ігри-досліди, наприклад, «Віконечко в природу: сніг і лід», бо під час їх проведення маленьким дослідникам не тільки розказують і показують, їм пропонують самостійно проводити прості досліди, брати участь в експериментах. На користь нашим читачам ми використовуємо те, що знаходимося в дитячому комбінаті. Наприклад, проводячи свято «Звідки хліб прийшов» дошкільнята дізналися про людей різних професій, які пов'язані з виготовленням хліба, по-справжньому, на кухні дитячого садочку, погралися в пекарів: змісили тісто, наліпили булочок, бубликів, калачів і спекли їх в справжній печі.

Корисні для малят тематичні бесіди біля книжкових полиць «Мої улюблені книжки», бесіди на морально-етичні теми, під час яких в ігровій формі обговорюється поведінка та вчинки дітей, розв'язуються конфліктні ситуації. Для більш ефективного залучення дошкільнят до читання, у бібліотеці є яскраво оформлений куточок «Ласкаво просимо до країни Читалії», де діти разом з батьками вибирають книги для читання. Дуже часто маленькі читайлики своїх улюблених літературних героїв відтворюють в малюнках та саморобках. Всі ці творчі роботи потім обов'язково демонструються в бібліотеці на стенді «Чарівна творча майстерня», де з радістю і гордістю їх розглядають самі автори, а з великим інтересом всі хто відвідує бібліотеку.

Робота бібліотекаря з дошкільнятами — це перша сходинка на шляху зростання читача. Діти — наше майбутнє, це найцінніше, що має суспільство, з ними пов'язані наші задуми, мрії, надії.

Ірина Марченко,
провідний бібліотекар бібліотеки-філії № 1 ім. О. Пушкіна
Маріупольської ЦБС для дітей

«Читацька республіка» діє

В бібліотеці-філії № 1 ім. О. Пушкіна діє «Читацька республіка». Тільки не шукайте її на географічних картах, вона — в нашій бібліотеці і в житті наших читачів. Як і належить, у «Читацькій республіці» є президент і парламент, діє уряд, до складу якого входять різні міністерства; громадяни можуть обирати президента, ставати депутатами та міністрами, пропонувати і затверджувати закони. Головний обов'язок кожного громадянина «Читацької республіки» — залучити до бібліотеки якнайбільше користувачів, і саме для цього проводиться акція «Читачами стають щодня». Щоб громадянам республіки, нашим читачам, було цікаво, і вони із задоволенням приходили до бібліотеки, отримували нові знання, ставали розумниками — діє уряд, до складу якого входять 10 міністерств.

Міністерство читання щорічно проводить конкурс на кращого читача літа «Чарівна квітка», за умовами якого, право наклеїти квітку, на облаштовану бібліотекарями галявину, отримує той, хто у перші дні літніх канікул прочитав п'ять книжок, потім пелюстки додаються за кількістю прочитаних читайликом книжок. Впродовж літа на галявині з'являється декілька десятків квіток, саме стільки читачів стають учасниками конкурсу, переможців якого визначають наприкінці серпня. Всі учасники конкурсу урочисто посвячуються в почесні громадяни «Читацької республіки» й отримують посвідчення. Наприклад, у 2008 році Маттео Галінотто з Італії, який приїхав на канікули до бабусі, став таким почесним громадянином. Мама привела хлопчика до нашої бібліотеки, і лише за один місяць у нього з'явилася квітка з 36 різнокольоровими пелюстками. Як переможець конкурсу він повіз додому грамоту, посвідчення, фірмову книжкову закладку та інші призи. Потім мама Маттео, з вдячністю до бібліотекарів, написала у книзі відгуків: «... Вы нам помогли заинтересовать и увлечь моего сына-непоседу. Я увидела огромный прогресс в чтении и понимании русского текста, ведь Маттео ходит в итальянскую школу. Мы рады, что встретились с вами. Я надеюсь, что каждый год мы будем об-

щаться и все глубже погружаться в волнующий мир книг. С уважением Элина, мама Маттео».

Міністерство захисту родини до Дня сім'ї разом з групою читачів навчального комплексу «Альтер-Его» проводить акцію «Я у мами сонечко», підсумком якої є посвячення дітей у громадяни «Читацької республіки». У 2010 році для тих, хто хотів цікаво і корисно провести літні канікули міністерство подорожей організувало конкурс-турне «Стань мандрівником», під час якого діти, читаючи книги різних письменників і накресливши на карті свій маршрут, «подорожували» світом. Бажаючих виявилось багато. Найдопитливіші і невтомні отримували призи, а спеціальний — чекав на того, хто здійснив навколосвітню мандрівку за 30 днів. Учасникам турне дуже допомогла виставка з розміщеними на ній картою світу і творами письменників різних країн, у яких були закладки із зображенням прапора та назвою країни. Діти читали ці книги, позначали маршрут фішками, на яких вказували своє прізвище, ім'я, школу і клас. Виявилось, що найулюбленіші дитячі письменники з Європи, України і Росії. Підсумком конкурсу стало драйв-шоу «Навколо світу з улюбленими письменниками», під час якого переможці, що мали своєрідні закордонні паспорти з маршрутом подорожі, ознайомили однокласників зі своїми нотатками, поділилися враженнями про країну, яка їм сподобалася, її традиціями та визначними пам'ятками. Захоплюючі розповіді учасників так сподобалися читачам, що їм також захотілося помандрувати. Потім відбувся драйв-ринг «Мандрівники проти однокласників» на краще знання географії, де, безумовно, перемогли юні мандрівники.

Ось такі в нас читайлики! Вони завжди у курсі всіх подій, що відбуваються в бібліотеці, а допомагає їм у цьому стенд «Читацька республіка діє» з інформацією від нашого міністерства про усілякі конкурси, подорожі, турне та інші заходи, у яких вони залюбки братимуть участь. Тому вони добре розуміють: відвідувати бібліотеку треба частіше, аби не пропустити чогось цікавого, адже скільки чудових книжок ще не прочитано!

Вітаємо з почесною відзнакою!!!

2010 рік став святковим для колективу Миколаївської обласної бібліотеки для дітей ім. В. Лягіна! Тетяні Анатоліївні Жайворонок – директору бібліотеки, за активну роботу з вдосконалення системи патріотичного виховання дітей та підлітків, формування у молодого покоління любові до рідного краю, виховання національної свідомості, відродження народних звичаїв, традицій та обрядів, популяризації української книги, було присуджено обласну премію імені Миколи Аркаса.

Понад 25 років Тетяна Анатоліївна працює в бібліотечній сфері, десять з яких успішно керує Миколаївською бібліотекою для дітей ім. В. Лягіна. Завдячуючи її широкому обсягу професійних знань, загальній ерудиції, здатності до аналізування та прогнозування, відповідальності, комунікабельності, колектив бібліотеки успішно працює в сучасних умовах, ефективно впроваджує і розвиває новітні інформаційні технології, бібліотечні послуги. Творча активність директора є своєрідним внутрішнім генератором всіх нововведень в організації обслуговування читачів не тільки нашої обласної бібліотеки для дітей, але й усіх дитячих бібліотек Миколаївщини.

Колектив бібліотеки щиро вітає Тетяну Анатоліївну з нагородою і зичить душевного спокою, гарного здоров'я, а у професійній діяльності – нових досягнень та починань!

Любов Сташко,

зав. відділом науково-консультативної підтримки бібліотек, інновацій та маркетингу Львівської обласної бібліотеки для дітей

Слово «вперше» стало своєрідним девізом для дитячих бібліотек Львівщини у 2010 році.

У Львівській центральній міській бібліотеці для дітей відчинив свої двері перший в Україні сучасний мультицентр, який назвали — «Флешка». Його функціональні зони «Інформаційний всесвіт online», «Мультикіно», «Мультигра», «Мультимузика» та «Book-клуб» утворили єдиний інформаційно-бібліотечний простір на основі новітніх інформаційно комунікаційних технологій, спрямований на інтелектуальне, творче та духовне збагачення користувачів-дітей.

* * *

У Львівській обласній бібліотеці для дітей, завдяки перемозі в конкурсі «Навчально — інноваційні бібліотеки» програми «Бібліоміст» створено «Навчально — бібліотерапевтичний центр «Ковчег», мета якого — допомогти дитячим бібліотекарям Львівщини оволодіти комп'ютерними технологіями і методиками бібліотерапії — задоволення дитячих потреб і проблем за допомогою книги, бібліотеки. Для успішної реалізації цього нового проекту, аналогів якого немає в бібліотеках України, організаторами виділено 7 комп'ютерів, плазмовий телевізор, обладнання для Wi-Fi зв'язку, комп'ютерні аксесуари, що й дозволило якісно покращити бібліотечний сервіс.

* * *

У 2010 році у Львівській обласній бібліотеці для дітей створено майстерню дитячої ілюстрації «Мальована книга», волонтером і організатором якої є театральний художник Ольга Баклан. Майстерню відвідує 15 дітей, які спілкуючись, у веселій, невимушеній атмосфері, вчать малювати. Заняття проходять за узгодженими темами, наприклад: «Як створюється книж-

Бібліо-успіхи року

кова ілюстрація», «Світ рослин і тварин», «Образ Львова через архітектурну деталь». З нагоди 70-річного ювілею бібліотеки юні художники брали участь у конкурсі дитячого малюнку «Трушівська осінь», у рамках міського заходу «Парад бібліотечних левів», троє з них стали лауреатами.

* * *

Новий міні-проект «Думка в подарунок» Львівської обласної бібліотеки для дітей, адресовано усім, хто любить читати. Зміст проекту в тому, що кожен читач може ознайомитися з цікавими цитатами, думками, афоризмами та книгами багатьох письменників, які представлені на невеличкому подіумі. Ось деякі: «Бувають невидатні дорослі, але невидатних дітей не буває. О. Дерманський»; «Я хочу писати для таких читачів, які здатні творити чудеса. А чудеса творять діти. Коли читають книги. Астрід Ліндгрєн»; «Немає казок, кращих від тих, які створює саме життя. Г.Х. Андерсен».

* * *

Львівська обласна бібліотека для дітей, громадська організація «Форум видавців» та УБА були організаторами Першого західноукраїнського бібліотечного форуму «Людина – Суспільство – Книга – Бібліотека».

* * *

ЦБС для дітей міста Львова, завдяки проекту «Рекламний бумеранг», отримала можливість активніше рекламувати свою діяльність. Буклети, календарики, плакати, блокноти, щоденники читача, рекламні флаєри, ручки та пакети з логотипом дитячих бібліотек міста і рекламними слоганами, створеними читачами бібліотек сприяють зростанню популярності дитячих бібліотек серед населення, що стало можливим після перемоги в конкурсі проектів співпраці бібліотек з місцевими громадами, у рамках програми «Бібліоміст».

* * *

Вперше у Львові та й в Україні з'явився «Бібліотечний трамвай». Соціальна промоакція з такою промовистою назвою відбулася напередодні Всеукраїнського дня бібліотек і мала на меті стимулювати інтерес громади до книги, читання та дитячих бібліотек міста. Впродовж двох тижнів трамвай «Бібліотека +» курсував містом і користувався підвищеним попитом.

* * *

2010 рік на Львівщині було проголошено роком Юрія Кульчицького. На його батьківщині широко відзначили цю дату, а особливо вшановували пам'ять про свого земляка в с. Кульчиці де проходив міжнародний фестиваль української слави «Кульчиці ФЕСТ». В бібліотеці-філії підготували книжкову експозицію «Світлиця козака Юрія Кульчицького», пройшла презентація книги «Українець Юрій Кульчицький і козаки», а після заходу всіх присутніх запросили на каву по-віденськи.

* * *

Бібліотеки Стрийської МЦБС поповнили коло можливих програм «Бібліоміст». В бібліотеках міста відкрито 4 Інтернет-центри, 2 з них — в дитячих бібліотеках.

* * *

У Стрийській РЦБС літні канікули — гаряча пора. Всі дитячі бібліотеки області працюють за програмами літнього читання, організують читацькі клуби, літні розваги, журнальні мандрівки, години дозвілля, пізнавальні бесіди. Цікаво, з «шоколадним присмаком» до Всесвітнього дня шоколаду пройшло театралізоване дійство «Солодке диво».

* * *

В Стрийській районній бібліотеці для дітей у звітному році ефективно реалізовувався проект «Підрастаємо разом з книгою». Для маленьких читачів організовувались різноманітні заходи, що проходили як в бібліотеці, так і в дошкільних закладах. Значно активізувалась робота з батьками, для них розроблено пам'ятки «Навчіть дитину любити книгу», «Щоб ваша дитина росла розумною з пелюшок» за участю волонтерів з клубу вихідного дня «Мама і Я в бібліотеці». У рамках цього проекту, дошкільнята у бібліотеці разом з батьками виготовляють малюнки, вітальні листівки з кольорового паперу, бавляться, читають нові книжки.

* * *

Бориславська міська дитяча бібліотека у своєму активі має найкращого читача року — Павла Шкрабу, який став переможцем 3-го обласного туру Всеукраїнського конкурсу «Найкращий читач України».

* * *

Золочівська районна бібліотека для дітей розпочала партнерську роботу з волонтерами Корпусу Миру. Початком співпраці стало написання проекту «Спілкування без обмежень».

* * *

У Перемишлянській районній бібліотеці для дітей звітний рік був насичений різноманітними тематичними заходами, які проводилися спільно з соціальним педагогом СШ № 2. Завдяки такій співпраці для наших

читачів вже традиційними стали: відверті розмови, хвилини інформації, години порад, виставки-застереження, виставки-роздуми, які сприяють запобіганню і застереженню дітей від неправильних вчинків і негативних звичок.

* * *

Кам'яно-Бузька районна бібліотека для дітей зробила проект «Разом з книгою зростаємо», метою якого є популяризація сімейного читання. Його реалізація успішно здійснюється спільно з дитячими садками, школами, центром творчості дітей і юнацтва, центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді міста. Великий резонанс мала загальноміська акція «Читаємо малюку на ніч».

* * *

Кам'яно-Бузька ЦБС спільно з музеєм-заповідником Олеський замок провела виїзний районний семінар «Історико-краєзнавча діяльність публічних бібліотек», за участю фотомайстра, лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка, Василя Пилип'юка і письменниці Зірки Мензатюк, що презентувала свою книгу «Тамниці козацької шаблі», в якій розповідається про події, пов'язані з Олеським та Підгорецьким замками.

* * *

У Сокальському районі міжгалузева програма «Профілактика негативних явищ в дитячому та молодіжному середовищі на 2007–2010рр.» об'єднала заклади культури та освіти. Всі її заходи були спрямовані на запобігання дитячій бездоглядності, впливу вулиці та злочинності.

* * *

Бібліотека села Глинна Пустомитівської ЦБС тісно співпрацює з районною Асоціацією інвалідів та благодійною організацією «Ангел». На всі масові заходи запрошуються діти з обмеженими фізичними можливостями, для них проводяться різноманітні заходи. З вдячністю згадують учасники вогник «Відкрий своє серце добру».

* * *

У місті Радехові працівники районної дитячої бібліотеки спільно з відділом освіти провели для дітей з особливими потребами «День радості». На місцевому радіо стартувала нова передача «Радехівські пізнайки», постійною ведучою якої стала заступник директора з питань обслуговування дітей Радехівської ЦБС — Надія Савчак.

* * *

Сільські бібліотеки Дрогобиччини одержали в подарунок від письменниці Галини Пагутяк майже 100 книжок на суму понад дві тисячі гривень. Своєю чашою вона дала собі слово: «Отримаю Шевченківську премію — обдарую сільські бібліотеки Дрогобиччини книжками». Так і зробила — презентувала бібліотекам книжки і провела творчі зустрічі з читачами Дрогобича.

* * *

Успіхи, яких досягли дитячі бібліотеки Львівщини, свідчать про творче ставлення бібліотекарів до своєї справи, постійний творчий пошук.

Ірина Шаровська,
заступник директора ЦБС для дітей м. Запоріжжя

«Бібліоміст»: нові можливості та перспективи

Найвидатнішою подією 2010 року для Централізованої бібліотечної системи для дітей м. Запоріжжя стала перемога центральної бібліотеки ім. М. Андросова та її 5 філій — № 1, № 11, № 12, № 15, № 17 у першому турі конкурсу в межах програми «Бібліоміст». Важливим завданням цієї програми є допомога бібліотекам ефективніше задовольняти потреби місцевих громад завдяки навчанню та використанню сучасних інформаційних технологій.

Перемозі, і, власне, рішучості здобути цю перемогу передувала ретельна і копітка підготовча робота. Насамперед, потрібно було переконати грантодавців у значущості та актуальності задуманого проекту для місцевої громади, а також у спроможності дитячих бібліотек справитися з виконанням такого важливого завдання. Для цього фахівці кожної з шести бібліотек-учасниць конкурсу провели детальний аналіз потреб громади шляхом маркетингового дослідження «Підліток і комп'ютер», зокрема вивчили запити, провели анкетування, опитування та бесіди зі своїми реальними і потенційними користувачами: дітьми різних вікових груп, батьками, організаторами дитячого читання, соціальними партнерами тощо. У результаті з'ясувалося: доступу до джерел сучасної інформації зовсім не мають приблизно 40 % дітей з соціально незахищених сімей; третина ж підлітків з благополучних сімей, які мають такий доступ, зазвичай стають заручниками комп'ютерної залежності і споживачами не завжди якісної інформації в Інтернет-кафе та комп'ютерних клубах. Працівники бібліотеки-філії № 11 з'ясували, що на додачу до Інтернет-кафе і клубів, реальні та потенційні користувачі дитячих бібліотек для виконання домашніх завдань користуються Інтернетом у пунктах «Укртелекому». А в зоні обслуговування бібліотеки-філії № 15 виявилось, що заклади, які надають інформаційно-комп'ютерні послуги дітям — взагалі відсутні. Тому висновок про те, що 94 % опитуваних бажають навчатися і користуватися комп'ютерними технологіями саме в бібліотеці не став для нас несподіваним. Бо тут, при наявності необхідної техніки, професійної допомоги бібліотекарів, широкого вибору літератури читачі мають можливість отримувати вичерпну інформацію і освоювати комп'ютерні технології.

Дієвим аргументом на користь спроможності заявників організувати нові бібліотечні послуги з використанням вільного доступу до Інтернету для грантодавців були приклади успішної співпраці, впродовж останніх двох років, з різними категоріями користувачів, органами місцевої влади, соціальними партнерами та спонсорами. Працівники ЦБС для дітей м. Запоріжжя на той час уже мали багаторічні плідні стосунки як із районними адміністраціями, так і з депутатами різних рівнів, благодійними організаціями, промисловими і

приватними підприємцями тощо. Наприклад, під час реалізації проектів до ювілеїв Жовтневого та Орджонікідзенського районів Запорізька центральна бібліотека та бібліотека-філія № 11 залучили до співпраці районні адміністрації, музично-драматичний театр, краєзнавчий музей, дитячу школу мистецтв № 1, міське об'єднання багатодітних родин, депутатів міської ради, приватних підприємців та батьків. Для здійснення проекту «Зустрічаємось у Казкограді» бібліотека-філія № 1 залучила до створення галереї творчих робіт вихованців та викладачів художньої школи, а для матеріально-технічного забезпечення — депутата міської ради і приватного підприємця, Ленінську районну адміністрацію. Ефективне впровадження задумів бібліотеки-філії № 15 у рамках творчої екологічної програми «Знай. Люби. Бережи» не обійшлося без багаторічної співпраці з дитячою залізницею та знаменитим Дитячим ботанічним садом, залучення депутатських коштів.

Подібні творчі проекти і акції завжди висвітлюються у місцевих ЗМІ, що не тільки сприяє підвищенню іміджу бібліотеки, а й активному залученню нових спонсорів і партнерів. Найбільш резонансною новиною серед мас-медіа була перемога в першому раунді конкурсу «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету». Про цю подію городян повідомляли не тільки місцеві газети, телеканали, радіостанції, а й різноманітні Інтернет-видання. Отриманню Гранту ЦБС для дітей м. Запоріжжя від «Бібліомосту» було присвячено і публікацію в російській газеті «Бібліотека в школі».

Завдяки реалізації цього важливого проекту в чотирьох районах Запоріжжя було встановлено 15 комп'ютерів з ліцензованим програмним забезпеченням, обладнанням для їх об'єднання в єдину мережу, чотири принтери та сканери. Управління культури Запорізької міської ради впродовж чотирьох років забезпечуватиме бібліотеки безлімітним Інтернетом. Ця визначна перемога дала можливість відкрити для читачів Інтернет-зали у центральній бібліотеці ім. М. Андросова і п'яти бібліотеках-філіях, у яких сьогодні активно запроваджуються новітні технології, нові бібліотечні послуги з використанням вільного доступу до Інтернету. При цьому, важливим є те, що особлива увага приділяється дітям із малозабезпечених родин, для яких створено і реалізуються проекти «Інформаційна культура» та «За знаннями — в електронний світ», для молодших школярів проводяться заняття у ігровій школі інформаційної культури «Книжка та Мишка — програ-мишка». Всі вони спрямовані на навчання дітей інформаційної грамотності та вмінню працювати з інформацією на будь-яких носіях. Зокрема в рамках цих проектів в центральній бібліотеці і бібліотеках-філіях було проведено багато цікавих і різноманітних заходів, комп'ютерних тематичних занять, спрямованих на популяризацію здо-

рового способу життя, формування правової свідомості громадянина і патріота України, виховання любові та дбайливого ставлення до своєї малої батьківщини, залучення до вивчення історії рідного краю, розвиток естетичного смаку. Багато уваги приділяємо роботі з обдарованими дітьми, які із задоволенням беруть участь у бібліотечних програмах «Перші сходинки до слави», «Захоплення не для розваги», «Ростимо творчу особистість».

Сучасна бібліотека є не тільки інформаційно-культурним, а й комунікаційним, релаксаційним центром, що забезпечує організацію змістовного дозвілля. Яскравими прикладами такої діяльності дитячих бібліотек міста можуть бути недільні покази в мульткінозалах «Країна Мультляндії», що діють в багатьох бібліотеках і пропонують цікаві заходи для всієї родини: святкові Інтернет-розваги, сімейні посиденьки, слайд-подорожі, веб-огляди тощо. Про популярність і затребуваність наших Інтернет-залів говорить те, що за невеликий проміжок часу їх послугами скористалися вже майже 10,5 тисяч юних запоріжчан, понад 4 тисячі з яких отримали висококваліфіковану допомогу та професійні консультації фахівців.

На початку 2011 року в бібліотеці вже було створено власний веб-сайт (<http://androsova.ucoz.ru> e-mail: zaporizhzhya.biblioteka@gmail.com), з матеріалів якого наші користувачі та місцева громада не тільки дізнаються про проведення масових заходів, плани, новини бібліотечного життя, нові надходження, а й пишуть свої відгуки та задають запитання, що їх цікавлять. Раніше таку інформацію в Інтернеті можна було отримати

тільки на «РЕПОРТЕР.zp.ua», «ПОЛИТСОВЕТ» та деяких інших міських сайтах. Тепер наш сайт відвідують гості не тільки з України, а й Росії, Білорусі, Казахстану, США, Ісландії. Всі ці факти не можуть не позначитися на підвищенні статусу дитячих бібліотек як осередків сучасних інформаційних можливостей та високоякісного обслуговування користувачів, що певною мірою полегшує налагодження стосунків зі спонсорами та соціальними партнерами на користь подальшого задоволення потреб місцевої громади. До бібліотек надходять значні грошові внески від депутатів та інших меценатів на придбання технологічного обладнання і оргтехніки, на забезпечення високого рівня проведення всеукраїнських конкурсів та інших масових заходів, придбання нових видань для фондів бібліотек і т.ін.

ЦБС для дітей м. Запоріжжя і надалі продовжує тісну співпрацю з програмою «Бібліоміст». У 2010 році директор бібліотеки стала учасником ініціативи «Лідер бібліотечної справи-П», надалі розробляються нові перспективні проекти, прикладом спільної творчої діяльності є успішна реалізація Проекту розвитку громад Корпусу миру, в якому бере активну участь наша центральна бібліотека.

Одним словом, вимоги сьогодення, що спонукають дитячі бібліотеки впроваджувати все нові проекти і технології, роблять їх незамінними не лише для своїх читачів, а й для всієї громади міста. І на запитання: «Де одержати доступ до достовірної інформації, до справжніх знань?» наші користувачі з гордістю і впевнено відповідають: «У дитячій бібліотеці!».

Наталія Гажаман,

зав. науково-бібліографічним відділом НБУ для дітей

Бібліографічна панорама останнього десятиріччя

«Правильно вибрати що читати — винятково важливе завдання», так вважав видатний український педагог В.О. Сухомлинський. Читання є базовим компонентом навчання, виховання та розвитку культури, любові до якого потрібно вчити дитину змалку. Важливу роль у цьому процесі відіграють бібліотеки для дітей, які є своєрідним полем циркуляції інформації, де бібліотекар і дитина, як споживач, поєднані в єдиному комунікаційному просторі. Важливим інструментом допомоги у призвичаєнні дітей до самого процесу читання, а далі — читання обдуманого та систематичного, є бібліографія, як основа будь-якої діяльності бібліотеки. Своїми специфічними засобами бібліографія сприяє вирішенню основних завдань, що стоять перед бібліотеками для дітей: допомога учням у навчанні, розвиток особистості, формування читацьких і пізнавальних інтересів, самовиховання і самоосвіта.

У Національній бібліотеці України для дітей (далі — НБУ для дітей) у внутрібібліографічній системі функціонує популяризаторська (рекомендаційна) та науково-допоміжна (поточна та ретроспективна) бібліографія. Дієвою ланкою у популяризації читання, формуванні у суспільстві уявлень про цінності і значення читання, книжкової культури, створенні привабливих образів дітей, які читають, є популяризаторська бібліографія. Це саме та робота, що може захистити юних читачів від негативного впливу літератури, яка руйнує дитячу психіку. Виходячи з особистісно-орієнтаційних підходів сучасної педагогіки, дитина може і повинна жити в ситуації постійного вибору занять, завдань, книжок для читання, але книжок добре підібраних дорослими, з урахуванням інтересів дитини та її ровесників. Рекомендаційно-бібліографічна інформація, призначена для різних вікових груп читачів, відповідає цим підходам.

За період незалежності, крім останніх декількох років, у державі мало звертали увагу на проблеми дитячої літератури, а на питання бібліографії літератури для дітей і поготів. Тому дитячі бібліотеки займалися бібліографуванням з тих питань, які вважали за потрібне розкрити, розширити, збагатити. Це, у першу чергу, стосувалося вивчення читацьких інтересів та їх задоволення, надання допомоги у розширенні знань зі шкільних предметів, тобто у полі зору знаходилися актуальні теми загальнодержавного та регіонального рівня: історія держави, її персоніфікаційна складова, життя і творчість письменників, краєзнавство. В останнє десятиріччя бібліографування у НБУ для дітей велось у різних напрямках: готувалися рекомендаційні посібники різних типів (жанрів): на допомогу у засвоєнні шкільних програм; посібники про видатних українців, чия

наукова діяльність залишила помітний слід в історії країни чи людства; посібники, що висвітлюють життя і творчість дитячих письменників (українських та зарубіжних), посібники з історії країни, про художників-ілюстраторів дитячих книжок, бібліографічні нариси та науково-допоміжні покажчики, у яких представлена сучасна українська література для дітей, та покажчики бібліографічних посібників і методичних видань обласних дитячих бібліотек України. Популяризаторські посібники у друкованому вигляді, у електронній формі та опубліковані на сторінках педагогічної преси адресувалися читачам різних вікових груп, а науково-допоміжні — для осіб, професійно пов'язаних з літературою для дітей та юнацтва, її бібліографією, питаннями організації дитячого читання. Як видно з вищезгаданої тематики популяризаторських посібників, переважна більшість із них мали гуманістичний характер і були спрямовані на формування особистості творчого читача.

Прямим віддзеркаленням зв'язку рекомендаційної бібліографії з освітніми завданнями є її пізнавальна спрямованість і посилення просвітницького значення. Започатковані НБУ для дітей посібники серії «Українська наука в світовій науці» для учнів старшого віку (крім покажчика «Королева всіх наук» для читачів-учнів середнього та старшого шкільного віку) мають на меті допомогти дітям у засвоєнні програм різних шкільних предметів, поглибити їхню зацікавленість цими предметами і стимулювати пізнавальну активність. Це покажчики-дайджести «Королева всіх наук: про математику та математиків» (2003 р.), «Усі відкриття ведуть ...у фізику» (2004 р.), «Хімія відкриває, створює, досліджує» (2005 р.), «Біологічні науки — науки про живу природу» (2007 р.), «Людина та її здоров'я» (2010 р.).

При укладанні цієї серії авторка прагнула дотримуватись існуючих вимог до їх моделювання та наповнення, а саме: підбирала найкориснішу літературу, яку слід прочитати в першу чергу, подавала фактографічну інформацію, в оцінюванні інформації зверталася до книг авторитетних авторів. В оформленні видань по можливості здійснювався відповідний дизайн: підбирався шрифт, нестандартно розміщувалися тексти і розлогі цитати. Що стосується літератури, то до посібників, крім нових видань, частково рекомендувались і раніше видані з метою розкриття наявних фондів бібліотек, що пояснюється значним звуженням тематики, зменшенням тиражів у вітчизняних видавництвах та цінністю змісту видань. Кожний випуск цієї серії має розділ, побудований у формі біобібліографічних розповідей про вчених-українців, відомих своїми науко-

вими відкриттями чи великим практичним внеском у галузь.

До посібників, що мають на меті надати допомогу учням у засвоєнні шкільних програм, належать два випуски бесід про книги «Українські письменники — герої художніх творів» (2004, 2005 рр.). Обидва посібники побудовані у формі окремих бесід про художні книги, присвячених одному з письменників. Оскільки художні твори завжди емоційні і ця емоційність гармонійно співпадає з активним переживанням життєвих подій та явищ дітьми, то такий жанр бібліографічних посібників, як бесіди про книги є найбільш адекватним особливостям сприйняття бібліографічної інформації читачами—підлітками. Розміщуються бесіди за часом вступу письменника у літературний процес. У випусках знайшли місце розповіді про книжки, присвячені Г. Сковороді, І. Котляревському, Т. Шевченку, Є. Гребінці, Л. Глібову, С. Руданському, Марку Вовчку, М. Старицькому, Лесі Українці, Марку Черемшині та іншим авторам. У бесідах увага читачів акцентується на віхах життєвого шляху художників пера, їхньому оточенні, атмосфері періоду, у яких вони жили і творили. Коротко розповідається про твори письменників, які вчать усім людським чеснотам та заповідям Божим. Виданням можуть послуговуватися також організатори дитячого читання.

З метою ознайомлення дітей з творчістю сучасних українських дитячих письменників у 2002 році було започатковано серію бібліографічних посібників «Лауреати премії імені Лесі Українки» для дітей молодшого та середнього шкільного віку. На сьогодні світ побачили такі випуски: «Поет, закоханий у степ і море» (2002 р.) — про А. Качана, «Добрий та веселий казкар Володимир Рутківський» (2002 р.), «Галина Малик — поетеса і казкарка» (2003 р.), «Земля навколо — це мій човен. Краси, гармонії він повен» (2005 р.) — про Г. Гриненку, «Чарівне перо Євгена Білоусова» (2006 р.), «Казковий чаклун — письменник Юрій Ярмиш» (2007 р.), «Яскраве світло казок Зірки Мензатюк» (2008 р.), «У світ із віршами Тамари Коломієць» (2009 р.), «Уроки людяності, добра й любові у творах Дмитра Чередниченка» (2010 р.).

До вищезгаданої серії відноситься ще один посібник — біобібліографічна розповідь «Барвисті плеса творчості художника Олексія Міщенко» (2006 р.). Адже художник став лауреатом премії ім. Лесі Українки у номінації «Художнє оформлення книжок для дітей та юнацтва». Це видання, як і пам'ятку—інтерв'ю «На веселковому острові Костянтина Лавра» (2002 р.), було підготовлено з метою популяризації творчості художників—ілюстраторів дитячих книжок. До речі, К. Лавро став лауреатом премії ім. Лесі Українки 2005 року, а у 2010 році — лауреатом Шевченківської премії. У цих посібниках дітям розповідається не лише про віхи життя та творчу манеру майстрів пензля, а й у цілому про цей особливий вид графічного мистецтва, про завдання, що стоять перед ілюстраторами дитячих книжок, принципи та вимоги до книжкової ілюстрації.

Адже ілюстратори — це своєрідні співавтори книжок, і єдність словесного та зображального тексту робить книгу привабливою і більш зрозумілою дитині.

Серед названих вище посібників є рекомендаційні списки, бібліографічні розповіді, пам'ятки, бібліографічні подорожі. Вперше у них було включено пам'ятки—інтерв'ю. Цей жанр дає змогу під час безпосереднього спілкування з автором—лауреатом дізнатися нове про письменника, почути його особисту оцінку подій і явищ, що відбуваються у суспільстві та його думку про твори для дітей.

Не було обійдено увагою і письменників—ювілярів. Звичайно, підготувати посібники, присвячені усім дитячим авторам—ювілярам, складно, але про окремих з них читачі дізналися з рекомендаційних списків: «Як умру, на світі запалає покинутий вогонь моїх пісень...» (Леся Українка, 2001 р.), «Заповіді великого І. Франка» (2001 р.), «До верховин вселюдського розуму: Франкіана за роки незалежності» (2005 р.), «Письменник—мандрівник» (М. Трублаїні, 2007 р.), «Олена Пчілка — образ української жінки» (2009 р.). Були також підготовлені посібники про зарубіжних дитячих письменників. Це: біобібліографічна розповідь про шведську письменницю А. Ліндгрена «Швеція, Стокгольм, Карлсону» (2002 р.), пам'ятка про англійську письменницю—казкарку «Таємниці Памели Ліндон Треверс» (2006 р.).

За роки незалежності у нашій державі в основу духовного розвитку підрастаючого покоління було покладено цінності гуманізації, національної й демократичної спрямованості, знання своєї історії і свого роду. Виховання таких цінностей шляхом ознайомлення з книжками відповідного змісту є необхідною умовою виховання патріотизму, прилучення дітей до культури людства, допомагає школярам у збагаченні їхньої особистості, усвідомленні своєї самоідентифікації. На потреби дня, згідно з завданнями освіти, до видатних дат та визначених пріоритетних напрямів роботи бібліотек, (розкриття фондів, роль видатних осіб у українській історії, висвітлення раніше заборонених тем) за останнє десятиріччя НБУ для дітей було підготовлено значний спектр посібників: «Вітальня гречності» (бесіди про культуру поведінки для спільного читання батьків та дітей, 2003 р.), «Дорога до зірок» (покажчик, присвячений С.П. Корольову, 2007 р.), «Професій в світі є чимало, сповна їх вистачить на всіх» (покажчик, 2006 р.), «То був страшний навмисний голод» (список, 2008 р.), «Пласт — це український скаутинг» (покажчик, 2009 р.). У всіх виданнях укладачі поєднували первинну та вторинну інформацію, прагнули писати цікаві анотації, по можливості створювати привабливий зовнішній вигляд видань, вміщувати ілюстрації, хоча у цілому зовнішнє оформлення деяких із них бажає кращого.

Традиційно продовжувалося співробітництво з педагогічною пресою — журналами «Дошкільне виховання», «Палітра педагога», «Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах». Тематичний спектр матеріалів, що подавалися до

них як на замовлення, так і з ініціативи бібліографів був достатньо строкатий. Стосовно популяризації творчості письменників, то це були наступні рекомендаційні списки: «Де б не був я, у яким краю, я тебе, як матір пізнаю...» (А. Малишко, 2002 р.), «Закоханий в життя, у сонце, у людину» (М. Коцюбинський, 2002 р.), «Лицар дитячої літератури» (А. Костецький 2003 р.), «Лицар молоді» (Я. Стельмах, 2005 р.), «Про Україну, диво калинове і птахів» (Д. Білоус, 2010 р.). Усі списки у журнали, як вищезгадані, так і ті, про які йтиметься далі, мали складну структуру, анотовані розділи для організаторів дитячого читання, включали літературу для дітей і списки сценаріїв, що могли бути використані організаторами дитячого читання.

У педагогічних журналах було надруковано також рекомендаційні списки, бібліографічний огляд і статті: «Славетні лікарі-українці» (2003 р.), «У світ із вірою, надією, любов'ю» (до дня святих мучениць Віри, Надії, Любові та їхньої матері Софії, 2004 р.), «При станції Крути їх триста лягло» (2004 р.), «Патріотичне виховання» (2005 р.), «Перші кроки у майбутнє» (дошкільникам про професії, 2005 р.), «Морально-етичне виховання дошкільників» (2006 р.), «Безпека життєдіяльності» (2006 р.), «Готуємось до школи» (2008 р.), «Нащадкам козацького роду» (з історії козацької доби, 2009 р.). Із назв видно, що ці матеріали слугували значною підмогою під час підготовки та проведення заходів, спрямованих на морально-естетичне і трудове виховання, професійну орієнтацію, вивчення історії України тощо. Ознайомитись з кращою новою літературою з різних тем, що надходила у бібліотеку допомагають рекомендаційні списки «Книжкова веселка на межі тисячоліть» (2002 р.), «Національна бібліотека України для дітей пропонує дошкільникам, батькам, вихователям дошкільних закладів» (три списки, 2004 р.), «Нові книги» (2 списки, 2007 р.) та інші.

Як співається у відомій пісні, «час рікою пливе». І з його плином, за народним висловом, усе заростає травою, у тому числі і пам'ять про когось чи щось. Тож одне з найважливіших завдань бібліографів, у тому числі бібліографів бібліотек для дітей, — зберегти у пам'яті й історії культури України образи українських дитячих письменників, висвітлити їхні життєві шляхи, згрупувати в одному джерелі якнайповнішу інформацію про їхню творчу спадщину, літературу про них. І зробити це можна з допомогою біобібліографічних посібників — основи для проведення літературознавчих і філологічних досліджень та наукових пошуків. Такі видання розраховані на осіб, професійно пов'язаних з літературою для дітей та юнацтва, її бібліографією, а також на тих читачів, які не займаються науково-дослідною роботою, але з метою самоосвіти цікавляться ними. За останнє десятиріччя бібліографами НБУ для дітей було підготовлено лише два таких посібники серії «Дитячі письменники України», що була започаткована у 2009 році. Першим вийшов біобібліографічний нарис «Володимир Григорович Рутківський: «Яке-то неймовірне щастя — бути просто людиною!». У 2010

році було підготовлено другий випуск серії — також біобібліографічний нарис «Всеволод Зіновійович Нестайко: «Я все життя писав саме для дітей — писав з любов'ю, болем і тривогою». Чому саме було вирішено обрати складний жанр біобібліографічного нарису? Підставою для його обрання стало те, що він передбачає бібліографічну частину та написання літературно-критичної статті про творчість письменника з позицій сучасності. В обох виданнях такі статті є. Обидва письменники давно працюють у царині літератури для дітей: бібліографічна евристика про В.З. Нестайка охоплює 60 років, а творчість В.Г. Рутківського — 50 років. На пропозицію укладача письменники писали свою автобіографію, ознайомитись із якою можна лише у вищезазначених виданнях. Багато цікавої та потрібної читачеві інформації було віднайдено в особистих архівах письменників. Матеріал у нарисах розміщено згідно з типологічним історико-літературним принципом: суцільна цифрова пагінація, хронологічний ряд, а у межах року — абетковий порядок, що дає можливість найточніше прослідкувати картину творчого розвитку письменника, динаміку видань творів. Маємо надію, що і надалі будемо готувати подібні видання.

Сьогодні повноцінною умовою функціонування бібліотек є створення бібліографічних посібників на електронних носіях. У НБУ для дітей популяризаторська бібліографія розвивається паралельно з паперовими, що дає можливість розширити аудиторію користувачів, покращити їхнє інформування про видавничу продукцію. У 1996 році у бібліотеці розпочалася робота над створенням електронного рекомендаційного покажчика «Природа і людина», якою займалися співробітники багатьох відділів. Працівники науково-бібліографічного відділу продовжують доповнювати новими джерелами розділ «Дорога до храму». Користувачі вже можуть ознайомлюватися з новою літературою про витоки релігії, іслам, християнство (православ'я, католицизм, протестантизм), буддизм, індуїзм, іудаїзм, даосизм, конфуціанство, синтоїзм, нетрадиційні релігії. Розділ «Золота колекція дитячої літератури» постійно наповнювався інформацією лише про українських дитячих письменників: (М. Трублаїні) «Письменник-мандрівник», (В. Нестайка) «Мудрий пересмішник з країни Дитинства», (В. Малика) «Майстер напруженого сюжету», (І. Котляревського) «І огник, ним засвічений не згас...», (В. Близнеця) «Письменник з особливим художнім світом», (В. Скомаровського) «З радістю для дітей», (М. Йогансена) «Особливе місце в українській літературі», (А. Костецького) «Лицар дитячої літератури», «Майстер дитячого сміху Грицько Бойко», (В. Довжика) «Неординарна людина та самобутній письменник», «Дійсність і вигадка в книжках Л. Письменної», (В. Королів-Старого) «Автор химерних казок», (О. Іваненко) «Письменниця-вчений, відома казкаря та автор реалістичних творів», (Григіра Тютюнника) «Уроки правди і любові», (А. Давидова) «У храм природи з молитвою», (М. Пригара) «Неповторний письменницький талант», «Всесвіт дитинства у творах

В. Кави», (І. Багмута) «Життєстверджувальна творчість». У цьому розділі література розміщено у вигляді персональних гнізд, у кожному з яких є стаття про життєвий та творчий шлях певного письменника, список основних творів, список книжок та статей про його життя та творчість, список художників-ілюстраторів творів письменника та бібліографічні описи ілюстрованих джерел, описи джерел з репродукціями портретів чи світлин митця, а також рекомендаційні анотації на основні твори. Автори, про яких створювались ці «міні-показчики» відбирались, як правило, за «ювілейним» принципом.

Підготовка рекомендаційних бібліографічних блоків інформації НБУ для дітей у мережі Інтернет має позитивну динаміку та новаторські підходи. Яскравий приклад цього — постійний електронний ресурс КЛЮЧ (краща література юним читачам). Це рекомендаційно-критична дискусійна сторінка з питань літератури для дітей. Це, як відгукнувся один із користувачів, «потужний проект», що має на меті пробудження пізнавальної активності дітей, інтересу до книжки, читання, до літератури як моральної і інтелектуальної опори в житті, сприяння читанню дітей з обмеженими можливостями, привернення уваги організаторів дитячого читання до питань дитячої літератури та освітніх ресурсів, виховання історичної свідомості та самоусвідомлення підростаючого покоління, патріотизму. Ресурс містить преамбулу — звертання до користувачів: «Про проект», а також вісім розділів, розміщених у наступній послідовності: «Книжкові новинки», «Забуті книжки», «Знакові книжки», «Слово письменників», «Під ключ», «Наукові дослідження», «З погляду викладача», «Дискусійний клуб». Перші три розділи розраховані на дітей та дорослих. Вони містять дитячі анотації на книжки та рецензії для дорослого читача. До багатьох книжок подано додаткову інформацію про авторів книжок і художників-ілюстраторів їхніх видань, а також посилання щодо книжок до інших джерел: газет, журналів, мережі Інтернет, бібліографічних посібників. Кожна оцінка книжок, кожна рекомендація — повністю авторська, особистісна. Особливо слід відмітити у даному ресурсі інтерактивний режим, принцип добровільного та зацікавленого двостороннього спілкування про дитяче читання чи навколо дитячої книжки. Розділ «Дискусійний клуб» містить листування на запропоновані теми. Книжки для різних вікових груп позначено кружальцями відповідного кольору, на що вказано в преамбулі. Для візуального ознайомлення у розділах вміщено проскановані кольорові обкладинки книжок. Щодня цей електронний ресурс відвідують десятки користувачів, серед яких чимало бібліотечних працівників. Тож запрошуємо вас і надалі висловлювати свої думки на КЛЮЧі з приводу його структури і з вміщеної у ньому літератури, її оцінки та з інших питань, що стосуються дитячої книжки та дитячого читання.

Призначенням науково-допоміжної бібліографії є сприяння науковій та професійно-виробничій діяльно-

сті. Читацька адреса таких посібників — спеціалісти різних галузей знань та практичної діяльності. У зв'язку із збільшенням потоку інформації, що відображає складні і часто-густо суперечливі сучасні проблеми функціонування дитячої та юнацької літератури, педагогіки читання дітей та юнацтва, бібліографічна допомога у цій галузі дуже необхідна. Виконуючи підсумкову функцію, такі посібники створюють базу для дослідницької роботи. Науково-допоміжну бібліографію загальноприйнято розмежовувати на поточну, яка регулярно інформує про нові документи, що вийшли у світ, та ретроспективну, яка інформує про видання документів за певний минулий період часу та передбачає їх ретроспективний пошук. У 1975 році у НБУ для дітей (тоді ДБУ для дітей) було започатковано видання бібліографічного списку «Українська дитяча література». У перші роки цей посібник виходив один раз на рік, а згодом став виходити щоквартально вже як поточний науково-допоміжний показчик. За рік у випусках показчика знаходить відображення інформація про майже вісімсот видань. Це книжки українських дитячих письменників, критичні статті з питань української дитячої літератури, рецензії на твори (яких, у порівнянні з минулим, значно поменшало), додатки. Література у показчику групується за змістом та віковим призначенням.

У 1993 році НБУ для дітей розпочала роботу над науковим дослідженням «Історія державних бібліотек України для дітей». На основі картотек, упорядкованих обласними бібліотеками для дітей та надісланих до ДБУ для дітей, до текстової частини цього дослідження було підготовлено три ретроспективних науково-допоміжних бібліографічних показчики: «Методичні видання обласних бібліотек для дітей: (1945–2000 рр.)» (2004 р.), «Видавнича діяльність Національної бібліотеки України для дітей: (1967–2002 рр.)» (2004 р.), «Бібліографічні посібники обласних бібліотек України для дітей: (1945–2000 рр.)» (2006 р.). Матеріали у цих посібниках згруповано за напрямками популяризації літератури, є розділи з історії бібліотек та розгорнутий допоміжний апарат. Тобто, для науковців і тих, кого цікавить діяльність дитячих бібліотек України, разом з описовою частиною дослідження, ці посібники будуть дуже корисними, оскільки висвітлюють значну частину української культури та історії минулого століття. У 2008 році вийшов друком бібліографічний показчик «Українська книга у фондах Державного закладу «Національна бібліотека України для дітей»: 1819–1923 рр.», до якого включено 414 назв рідкісних видань для дітей, що вийшли друком в Україні, Австрії, Німеччині, Канаді, США, Росії українською мовою та різними мовами (українською, польською, російською, французькою) на території України. Відомості про ці книги увійшли до «Друкованого зведеного каталогу української книги», який, у свою чергу, є складовою українського бібліографічного репертуару. Матеріал у показчику розміщено відповідно до вікових груп читачів, а у межах груп — в алфавітному порядку. Щоб по-

легшити використання посібника та для розкриття його змісту додається ряд допоміжних показників: іменний назв творів, місць видання творів друку, показник друкарень, видавців, видавничих установ, хронологічний показник, показник окремо виданих бібліографічних посібників та прикнижкових бібліографічних списків, показник книг, які містять присвяти. Це видання може бути корисним для дослідників української дитячої книжки, працівників бібліотек, видавців та всіх, хто цікавиться культурою України. До Року захисту прав дитини (2006 р.) було підготовлено науково-допоміжний бібліографічний показник «Права дитини: 2003–2006 рр.». У ньому вміщено інформацію про міжнародні законодавчі акти із захисту прав дітей, захист прав дітей в Україні, становище дітей України в сім'ї, соціальні проблеми дітей та їх вирішення, питання правового виховання підростаючого покоління.

Потрібно зауважити, що нові видання науково-бібліографічного відділу постійно презентуються. У бібліотеку, залежно від читацької спрямованості посібника, запрошуються читачі–діти чи організатори дитячого читання. Презентації проводяться і поза стінами установи, зокрема, у Музеї української літератури, на різних конференціях, виставках.

Створенням бібліографічної продукції в НБУ для дітей займаються працівники не лише науково-бібліографічного відділу, а й інших структурних підрозділів. Так, у створенні ЕРП «Природа і людина» брала участь переважна більшість відділів, у тому числі і відділ довідково-бібліографічного та інформаційного обслуговування. З 2001 року щоквартально його фахівці готують поточний бібліографічний показник для організаторів дитячого читання «Сходинки до знань», у якому вміщується інформація про літературу з різних шкільних предметів. Крім того, відділ складає тематичні бібліографічні списки та списки літератури до ювілейних дат про відомих як вітчизняних, так і зарубіжних діячів культури та мистецтва. Як правило, вони містять статтю про життя і творчість митця та невеликий список публікацій, (частіше найновіших останніх) про персону. Такі списки допомагають бібліотекарям готуватися до масових заходів, економлять їхній час. Ось, для прикладу, кілька таких видань: «Веселий, щирий та казково добрий» — про (Е.М. Успенського, 2007 р.), «Вчителька, яка зворушила світ» — про (С. Лагерлеф, 2008 р.), «Співець історії та краси української землі» — про (М. Дерегуса, 2009 р.), «Твій ворог — СНІД», «Митець рідкісного таланту» — про (І.П. Кавалерідзе, 2007 р.). Останнім часом відділом створено 3 інтерактивних електронних ресурси для дітей: казково-пізнавальна мандрівка за сюжетом української народної казки «Рукавичка» для дітей 7–10 років «Хто в рукавичці живе» (2008 р.), бібліографічна мандрівка на DVD-диску для читачів молодшого та середнього шкільного віку «Подорож країною казок Р. Кіплінга» (2010 р.) та заочний краєзнавчо-туристичний похід для дітей 12–15 років

«Сім природних чудес України» (2009 р.) — разом з відділом обслуговування читачів–учнів 5–9 класів.

У «Рукавичці», крім казкового сюжету, подається цікава, пізнавальна інформація про усіх персонажів казки. Під час ознайомлення з краєзнавчо-туристичним походом «Сім природних чудес України» діти прочитають інформацію про край, у якому розташований відомий об'єкт, знайдуть опис незвичайної пам'ятки української природи, список друківаних джерел та посилають на Інтернет-ресурси, а також поради щодо техніки та тактики туризму на маршрутах. Такі посібники цінні своїм потенціалом.

За останнє десятиріччя бібліографування у НБУ для дітей набуло нових рис, нових граней. По-перше зростає пізнавальна цінність посібників за рахунок фактографічної інформації, почали застосовуватися нові жанри видань (нариси, пам'ятки–інтерв'ю), «засвучали» голоси укладачів при оцінці джерел інформації, висвітленні ролі осіб у науці, культурі, історії України, з'явилися нові популяризаторські методи у оцінці анотацій, їх інформативність використання електронних форм та застосування їх для інтерактивного спілкування. І, як результат цих зусиль, — явне заохочення користувачів до подальшого читання. При цьому варто зауважити, що ми і надалі будемо шукати нові прийнятні способи бібліографування, висвітлювати та розвивати цікаві теми, популярно, доступно та цікаво розповідати дітям про книжки. Бо тільки вони, як і раніше, залишаються найбільш досконалою формою збереження знань.

Отже, основною функцією науково-бібліографічної роботи є бібліографування, укладання просвітницьких (популяризаторських) та науково-допоміжних бібліографічних посібників. Займаючись цією важливою справою, послідовно і наполегливо удосконалюючи її, розкриваючи фонди з різних тем, оцінюючи їх, диференціюючи літературу для різних вікових груп читачів та доносячи інформацію до близьких та віддалених читачів, працівники НБУ для дітей таким чином сприяють виконанню основного завдання установи — залучення юних читачів до читання, надання їм допомоги у навчанні, формуванні й розвитку їхніх духовних і культурних потреб, а також задоволення інформаційних потреб організаторів дитячого читання.

З історії дитячих бібліотек Луганської області

Розвиток мережі бібліотек у нашому краї у кінці XIX ст. розпочався з організації загальнодоступних бібліотек для народу. Провідна роль у цьому належала Губернському, Слов'янoserбському та Старобільському повітовим земствам, різним товариствам, заводам Гартмана та Беккера, буржуазії, ліберальним поміщикам, які розу-

мляли та їхні діти повинні знати грамоту. В 1897 році при управі Слов'янoserбського повіту було створено комісію, яка займалася організацією в населених пунктах народних бібліотек-читалень, першими серед яких стали читальні у Кам'яному Броді та Гусинівці (м. Луганськ), у Старобільському повіті, Біловодській та Новопсковській слободах, в селищі Макарів Яр (с. Пархоменко). Працювала також Алчевська земська бібліотека-читальня з відділенням у Лозно-Павлівці (м. Брянка). 8 жовтня 1907 року відкрила свої двері читачам громадська бібліотека м. Луганська, замінивши безкоштовну земську народну бібліотеку-читальню, що існувала у Гусинівці протягом 10 років (1897–1907 рр.). Працювала вона по буднім дням з 11 ранку до 8-ої вечора, мала «безкоштовний кабінет для читання», а існувала завдяки матеріальній підтримці міста (200 крб.), земства (150 крб.) та заводу Гартмана (300 крб.). Обслуговували відвідувачів бібліотекарка З.В. Серединська і її помічниця А.Н. Стефанович.

Характерною особливістю читацького складу народних бібліотек було те, що значну його частину склали чоловіки, меншу — жінки і зовсім незначну — діти, які обслуговувалися у читальних залах безкоштовно. Більшість таких бібліотек розташувалися у приміщеннях шкіл, кредитних товариств, у найманих квартирах і утримувалися за рахунок коштів земств, управ, меценатів, окремих дарителів. Створення у грудні 1897 року губернського книжкового складу, що постачав до бібліотек книги, значно розширило тематику книг і, що дуже важливо, збільшило їх кількість для дітей.

У 1911 році у Петербурзі пройшов перший Всеросійський з'їзд бібліотечних працівників, в якому взяли участь і бібліотекарі України. На ньому було прийняте рішення про необхідність відкриття самостійних дитячих бібліотек-читалень «Общественные общеобразовательные библиотеки для юных читателей». Саме тоді в країні розпочалося бібліотечне будівництво, яке проходило у складних умовах і неодноразово призупинялося. Тому відомості про долю бібліотек у роки революції та громадянської війни відсутні. Тільки після остаточного встановлення радян-

ської влади почала розширюватися мережа шкіл, відкриваються нові хати-читальні, нарбуди і сільбуду, пересувні бібліотеки, основною метою яких була ліквідація неписьменності та здійснення політико-просвітницької діяльності. Вже на кінець 1925 року в Луганському окрузі, що об'єднував 13 районів, діяло 93 бібліотеки та 100 хат-читалень.

У червні 1926 року на першому Всеукраїнському з'їзді бібліотечних працівників України особливо виділили питання про необхідність вилучення з книжкових фондів шкідливої літератури і створили спеціальну комісію для контролю за цим. По суті, всю діяльність бібліотек з того часу було спрямовано на формування комуністичної ідеології у відповідності до основних завдань будівництва суспільства. У 30-ті роки для поліпшення бібліотечної справи приймається постанова ЦВК СРСР від 27 березня 1934 року «Про бібліотечну справу в Союзі РСР».

У 1938 році в результаті розподілу Сталінської (Донецької) області створюється Ворошиловградська. Відкривається обласна бібліотека для дітей, яка отримує статус методичного центру області. З прийняттям постанови РНК УРСР від 28.01.1940 року «Про роботу масових бібліотек», якою передбачалося забезпечення бібліотеками кожного міста, району та сільської ради, все більше уваги приділяється організації обслуговування дітей та юнацтва. На початок 1940 року в області вже функціонувало 5 самостійних бібліотек для дітей у містах Ворошиловград, Комунарськ, Ровеньки, Старобільськ і Біловодськ. Всі вони, на жаль, були невеличкими, займали, як правило, незручні приміщення, в них не вистачало фахівців зі спеціальною освітою, необхідної літератури, книжкових шаф, стільців та іншого обладнання. Зважаючи на це партійне та державне керівництво намілило великі плани щодо удосконалення бібліотечної справи, але їх реалізації завадила Велика Вітчизняна війна 1941–1945 рр. Бібліотечну мережу області було зруйновано повністю.

У червні 1942 року з початком окупації м. Ворошиловграда припинила свою діяльність обласна бібліотека для дітей, фонд якої, а це майже 100 тис. прим. видань, було пограбовано та знищено. Ризикуючи життям, бібліотекарі рятували книги своїх бібліотек. Ховали їх на горищах та у підвалах будинків, розбирали по домівках, закопували у землю, замурували в стіни. І все це не було даремним, бо дозволило відразу після визволення відновити роботу окремих бібліотек. Наприклад, м. Ворошиловград визволили у лютому 1943 року, а у червні 1943 року почала працювати обласна бібліотека для дорослих з дитячим відділом обслуговування, а впродовж 1944 року вже поновили свою діяльність 36 масових бібліотек області, серед яких були і дитячі. Проте, становище кожної із них було дуже скрутним: не вистачало літератури, обладнання, меблів, кадрів, майже всі вони розміщувалися у непридатних приміщеннях, або на одній площі з бібліотеками для дорослих, не опалювалися взимку. А потреба в послугах дитячих бібліотек відчувалася дуже гостро, за

спогадами працівників тих років, протягом дня до них стояли великі черги бажаючих отримати книгу.

У 1945 році при Раді Міністрів УРСР за Указом Президії Верховної Ради УРСР створюється комітет у справах культурно-освітніх установ, до складу якого входить спеціальне Управління бібліотек. У Ворошиловградській області, як і в інших, відкривається обласний відділ культурно-освітніх установ, до якого з підпорядкування обласного відділу народної освіти переходять масові бібліотеки області. У відновленні бібліотек велику допомогу надавало місцеве населення. Молодь влаштовувала суботники, створювала спеціальні комсомольські бригади з ремонту приміщень, виготовлення обладнання, збору літератури. Одночасно проводилася робота з формування бібліотечних фондів за трьома основними напрямками: централізоване комплектування, збір книг серед населення, отримання літератури з інших республік СРСР. До Ворошиловградської області загальною надійшло 150 тис. прим., серед яких були і книги для дітей. На підтримку бібліотеки було направлено і особливе розпорядження для книготоргівельних організацій, за яким вони повинні були в першу чергу забезпечувати літературою бібліотеки, а вже потім індивідуальних покупців. Вимоги партійних органів до ідеологічної, політико-виховної роботи у культурно-освітніх закладах визначали зміст, форми, напрями роботи бібліотек. Одним з головних таких напрямів було виховання юних читачів у відданості справі Леніна і Сталіна, дусі ідейності, радянського патріотизму. Для дітей влаштовувалися зустрічі з фронтовиками, проводилися бесіди, лекції, політінформації з розповідями про героїзм народу в роки війни. Незважаючи на переважну ідеологічну спрямованість, бібліотеки прагнули урізноманітнити роботу з читачами, допомагаючи їхній самоосвіті, формуючи пізнавальні інтереси дітей, що давало дуже позитивні результати — відвідуваність та книговидача значно зростали. У акті перевірки роботи дитячого відділу обласної бібліотеки для дорослих за 1945 рік сказано, що його «щоденно відвідувало 350 читачів... Кожну неділю у читальному залі бібліотеки проводилися лекції літературної та науково-пізнавальної тематики, обговорення кінофільмів. Протягом дня читальний зал відвідували 27 читачів—дітей, що займалися самоосвітою ...»

У повоєнні роки відбувається упорядкування мережі дитячих бібліотек та відкриття нових. Відповідно до наказу Комітету у справах культурно-освітніх установ УРСР від 15.02. 1947 № 69 до штатного розпису кожної обласної бібліотеки для дітей та юнацтва вводяться посади заступника директора та завідуючих відділами; до штату міських та районних бібліотек — посади завідуючого. У 1948 році дитяче відділення обласної бібліотеки для дорослих продовжує свою роботу в статусі Ворошиловградської обласної бібліотеки для дітей. Створюються дитячі відділення при бібліотеках для дорослих, а там, де не мали можливості надати окреме приміщення відділу для дітей, обслуговування здійснювалося у спеціально відведені години. Дитячі бібліотеки почали здійснювати нестационарне обслуговування, організовуючи пересувні бібліотеки у дитячих закладах, піонерських таборах, парках культури і відпочинку. В той час в області практикувалося створення, так званих «червоних куточків», якими опікувалися вчителі, молодь, сільська інтелігенція. Саме такі ку-

точки були улюбленим місцем проведення дозвілля дітей в сільській місцевості, вони завжди прикрашалися лозунгами, яскравими плакатами, портретами, забезпечувалися літературою.

24 липня 1950 року виконком Ворошиловградської обласної Ради депутатів трудящих приймається рішення «Про розширення бібліотечної мережі області». Для забезпечення раціональної організації обслуговування книгою дитячого населення у 1951–1955 роках передбачалося не тільки створення у кожному районі області самостійної бібліотеки для дітей, а й відкриття державної стаціонарної бібліотеки в кожній сільській раді та 4–5 опорних сільських бібліотек з книжковим фондом 5–6 тис. примірників. Кінець 50-х років став завершальним етапом формування мережі дитячих бібліотек області, кількість яких на 01.01.60 року становила 31 одиницю. Працівники дитячих бібліотек почали надавати методичну допомогу з питань організації читання дітей і підлітків бібліотекарям шкільних бібліотек.

З 1956 року розпочався процес лібералізації суспільного життя — «хрущовська відлига». Він значно поживив демократизацію в галузі культури, освіти та бібліотечної справи, але не звільнив бібліотеки від політизації, перетворивши їх в «...опорні бази масово-політичної і культурно-освітньої роботи». Програму діяльності бібліотек на цьому етапі визначала постанова ЦК КПРС «Про стан та заходи покращення бібліотечної справи в країні» (1959 р.). Робота дитячих бібліотек була зорієнтована на регулярне проведення бесід, конференцій, вечорів з організацією книжкових виставок, оформленням бібліотечних плакатів суспільно-політичної тематики.

Завданням державного значення стало поповнення та оновлення книжкових фондів. У м. Ворошиловграді відновлюється діяльність бібліотечного колектора, у Києві створюється видавництво юнацької та дитячої літератури «Молодь». Для дітей починають друкуватися серії книг «Моя перша книжка», «Казки моєї Батьківщини», «Домашня бібліотека школяра», «Книжка—картинка», «Шкільна бібліотека». У 1957 році розпочинає діяльність Державне видавництво дитячої літератури («Дитвидав УРСР»). Завдяки всім цим заходам значно зменшується дефіцит дитячої літератури. Фонди бібліотек, як ідеологічних установ, постійно перевірялися, а «ідейно шкідливі книги» вилучалися. Списки таких книжок затверджувалися обллітом. У ці роки багато уваги приділяється обліку і зберіганню фондів, проводиться переоблік книжкових фондів у всіх бібліотеках області, вводяться інвентарні книги. Поповнення бібліотечних фондів фінансується централізовано із обласного бюджету.

Актуальності набуває робота з ліквідації читацької заборгованості: листи—нагадування, відвідування вдома, проведення бесід «Книга — соціалістична власність, бережи її» тощо. Значну роль у збереженні фондів відіграв поточний ремонт книг. У кожній дитячій бібліотеці організовуються гуртки «Друзі бібліотеки», «Книжкова лікарня». Для більш активної роботи з читачами, прищеплення їм навичок культури читання у бібліотеках створюються алфавітний та систематичний каталоги за десятиковою класифікацією, запроваджуються нові різноманітні тематичні заходи.

Після XXII з'їзду КПРС, де було прийнято партійну програму, утверджено моральний кодекс будівника комунізму та визначено основні напрями комуністичного виховання. Відтоді, на довгі роки ідейно-політичне, трудове, естетичне, фізичне, моральне та інтернаціональне виховання стали визначальними у роботі дитячих бібліотек області. Соціально-політична ситуація, що склалася у 60-х середині 70-х рр., орієнтувала бібліотеки, з одного боку, на партійно-ідеологічний підхід до всіх напрямів діяльності, з іншого, — на широке залучення населення, особливо дітей, до книги і бібліотеки, більш повне використання книжкових фондів дитячих бібліотек, урізноманітнення форм і методів роботи з читачами. І хоча ідеологічні настанови й були основоположними, для бібліотекарів насамперед важливим і значним залишилися загальнолюдські цінності. Значна увага почала приділятися організації відкритого доступу читачів до фонду, що вважалося найбільш прогресивною формою обслуговування читачів. Згодом, практика довела, що це дозволяло дітям значно розширювати тематику читання, допомагало набувати навичок самостійного вибору, сприяло формуванню кола читацького інтересу.

На початок 1966 року в області функціонувала розгалужена мережа бібліотек, до якої входили: ОДБ, 36 міських, 11 районних бібліотек для дітей, 17 зональних, 15 дитячих відділень та 303 сільські бібліотеки. Відповідно до наказу Міністерства культури СРСР «Про реорганізацію роботи бібліотек для дітей» (1966 р.) бібліотеки для дітей, які обслуговували і дітей, і юнацтво, передають літературу для юнацтва та переводять читачів-учнів 9–11 класів у бібліотеки для дорослих. У структурі міських і районних бібліотек для дітей створюються відділи обслуговування читачів-учнів 1–4 кл. (з абонементом і читальним залом), читачів-учнів 5–8 кл. (з абонементом для учнів 5–6 і 7–8 кл.). Реорганізація довела ефективність диференційованого підходу до обслуговування дітей і підлітків. Зокрема, кількість читачів-учнів 1–8-х класів збільшилася з 84.5 тис. у 1959 році до 110.2 тис. у 1965 році. Книговидача відповідно зросла з 2 млн 367.2 тис. прим. 3 млн 160.6 тис. прим., а книжковий фонд — з 1 млн 128.7 тис. прим. до 1 млн 378.3 тис. прим. На кожного читача припадало 28 книг. В середині 60-х років в області розгорнулося змагання за отримання почесного звання «Бібліотека відмінної роботи». Згодом його було присвоєно 20 бібліотекам області, що обслуговували дітей.

На формування мережі дитячих бібліотек вплинули адміністративно-територіальні зміни в області. Реорганізація районів змінила і мережу бібліотек, що обслуговували дітей, яка на початок 1970 року складалася з 70 самостійних бібліотек (ОДБ, 46 міських, 18 районних і 5 зональних), 10 дитячих відділень, 414 сільських бібліотек. В цей період частина дитячих бібліотек з аварійних приміщень переводиться в нові, більш придатні або спеціально збудовані (міста Северодонецьк, Рубіжне і Краснодон, Лутугинський і Попаснянський райони). Розгалужена мережа дитячих бібліотек області дозволила значно активізувати роботу з залучення дітей до книги та бібліотеки. Про це свідчить збільшення як кількості читачів і книговидач, так і навантаження на одного бібліотечного працівника. У 1970 році в області було обслужено 156.2 тис. читачів та видано їм 4 млн прим. книг. На одного бібліотекаря протягом

року припадало 950 читачів та більше 24.0 тис. книговидач.

Інновацією періоду 1976–1985 років можна вважати перебудову бібліотечного обслуговування дітей шляхом централізації існуючої мережі бібліотек, яка здійснювалася відповідно до постанови колегії Міністерства культури Української РСР «Про затвердження плану централізації державних масових бібліотек Української РСР на 1975–1980 рр.». Утворення бібліотечних закладів нового типу було одним з головних напрямів роботи методичних центрів області в означений період. З урахуванням того, що в області відбувалося промислове та житлове будівництво, мережа дитячих бібліотек зростала. З 1970 по 1980 роки відкрилось 9 нових бібліотек, а загальна їх кількість склала 79. На кінець 1990 року в області функціонувало вже 83 спеціалізовані бібліотеки для дітей, а в майже кожній сільській бібліотеці були створені кімнати юного читача (КЮЧ).

Посилюється методичне керівництво бібліотечною справою, практикується проведення соціологічних досліджень. Обласні бібліотеки, як методичні центри, значну увагу приділяють проблемі збереження та поліпшення якісного складу книжкового фонду. Багато зусиль докладають до роботи з переведення фонду на бібліотечно-бібліографічну класифікацію (ББК). З прийняттям у 1984 році «Положення про бібліотечну справу в СРСР» поглиблюються функції дитячих бібліотек не тільки як ідеологічних, але й культурно-освітніх та науково-інформаційних закладів. У ці роки вперше в Україні стан читання дітьми української книги набув статусу соціальної проблеми. Відбувається процес згортання агітаційно-пропагандистської наочності. Пріоритетним в діяльності дитячих бібліотек стає відродження національної культури та загальнолюдських цінностей.

З 90-х років XX століття починається новий етап в історичній долі України. 24 серпня 1991 року Верховна Рада України проголошує Акт про державну незалежність України. Період становлення України, як незалежної держави, вкрай негативно позначився на розвитку дитячих бібліотек області: значне зниження фінансування, скорочення і децентралізація мережі, неповна зайнятість фахівців тощо. Бібліотекарі, мужньо переживши наслідки економічної кризи, навчилися працювати у нових умовах господарювання. Через недостатнє фінансування різко зменшився обсяг надходження нової літератури. Наприклад, у 1996 році з 18 районних ЦБС 11 зовсім не одержали кошти на комплектування. Було навіть ліквідовано обласний бібколектор. Наслідком цих деструктивних процесів, міграція населення, зменшення народжуваності стало різке зменшення кількості читачів в бібліотеках для дітей області (з 264.5 тис. в 1990 році до 135.9 тис. у 2000 році). Приємною подією у 1998 році для працівників бібліотечної галузі став Указ Президента України про встановлення, враховуючи вагомий внесок бібліотек України у розвиток вітчизняної освіти, науки і культури, необхідність подальшого підвищення їх ролі у житті суспільства та підтримуючи ініціативу бібліотечної громадськості, 30 вересня свята — Всеукраїнського дня бібліотек.

Діяльність дитячих бібліотек Луганщини на початку XXI ст. характеризується прагненням до максимального задоволення інформаційних потреб своїх користувачів,

впровадженням інноваційних форм роботи, створенням комфортних умов для організації їхнього змістовного дозвілля. Опікуються бібліотеки і утвердженням власного іміджу, організацією реклами своїх послуг, зміцненням зв'язків зі ЗМІ і громадськими організаціями, що опікуються дітьми. Крім участі в реалізації загальнодержавних та регіональних програм вони активно втілюють у життя комплексно-цільові програми «Бібліотечне краєзнавство — дітям», «Повернемо дітям книгу». У рамках їх реалізації вже проведено цілу низку обласних заходів: краєзнавчу подорож «Край нескорених» (2005 р.), конкурс на кращу бібліотечну інновацію у роботі з дітьми «Нове рішення» (2006 р.), конкурс дитячої творчості «Книжковий дім — бібліотека» (2007 р.), «Книга читацьких рекордів» (2007–2009 рр.) тощо. Головним для читачів залишається щорічне свято — Тиждень дитячого читання.

Станом на 01.01. 2010 року дитяче населення області обслуговують 54 спеціалізовані бібліотеки для дітей (ЛОДБ, 10 районних, 43 міських), 372 сільські та 65 бібліотек для дорослих. За рік тільки дитячими бібліотеками обслужено 124.1 тис. користувачів, яким видано 2 млн 526.4 тис. примірників видань, а їх фонд налічує 1 млн 524.9 тис. примірників документів. Існуюча сьогодні мережа дитячих бібліотек області знаходиться на рівні 50-х

років, книжковий фонд — на рівні 70-х років, а книговидача — на рівні 50-х років ХХ ст. Із загальної кількості працівників 238 осіб (97.5 %) мають вищу, а 182 (76.5 %) — спеціальну освіту. З 54 дитячих бібліотек персональні комп'ютери мають лише 15 бібліотек, у 11 з яких є доступ до мережі Інтернет.

В наш час, на жаль, існує реальна загроза ліквідації дитячих бібліотек як самостійних структур та їх перетворення в дитячі відділи бібліотек для дорослих. Час неспинно рухається вперед, суспільство розвивається, виникають нові вимоги і потреби, а перед дитячими бібліотеками постають питання їх ефективного функціонування в сучасній соціальній інфраструктурі. Сьогодні це, насамперед, стосується ефективного впровадження новітніх технологій у процеси бібліотечного обслуговування, використання Інтернету як середовища віртуального спілкування, налагодження дієвого діалогу бібліотекаря і користувача-дитини, урізноманітнення форм роботи для більш активного залучення дитини до читання.

Кожна бібліотека своєрідна і неповторна і, звичайно, вносить свій гідний вклад до загальної скарбниці досягнень дитячих бібліотек Луганської області. І хочеться вірити, що на них чекає, незважаючи на різні негаразди, гарне майбутнє.

ЩОБ ПАМ'ЯТАЛИ

Сорок років життя, відданих бібліотечній справі

13 травня 2011 року передчасно пішла з життя мудра і талановита людина, вірна дочка України, заступник директора з наукової роботи Житомирської обласної бібліотеки для дітей Зоя Станіславівна Заяць.

Народилася вона 13 січня 1951 року в місті Житомирі в робітничій сім'ї. Після закінчення середньої школи сімнадцятирічною дівчинкою розпочала свою трудову діяльність в одному з дитячих садків м. Києва. У 1971 році поступила до Київського державного інституту культури, одночасно працюючи в центральній науковій сільськогосподарській бібліотеці. Після закінчення інституту повернулася до рідного Житомира бібліографом в обласну бібліотеку для дітей.

Подальший відрізок життя Зої Станіславівни проходив на Крайній Півночі — острові Діксон. У цей час вона там сумлінно працювала в бібліотеці військової частини. Згодом, із сім'єю переїхала до Білорусі, де обіймає посаду бібліотекаря Речинської центральної міської бібліотеки. І знову ж таки повернулася до свого рідного міста Житомира. Спочатку 2 роки трудилася в обласній універсальній науковій бібліотеці, а з 1990 року прийшла в обласну бібліотеку для дітей. На посаді головного бібліотекаря науково-методичного відділу Заяць З.С. проявила себе висококваліфікованим фахівцем, здатним до втілення інновацій, що завжди вміло доводила почату справу до успішного завершення. Її полюбили у колективі за високу працездатність, далекоглядність, принципову громадянську позицію, життєвий оптимізм, неперевершене почуття гумору, доброзичливість і простоту в спілкуванні, вміння створювати навколо себе особливу атмосферу. В жовтні 1993 року Зою Станіславівну Заяць призначили на посаду заступника директора з наукової роботи, де вона пропрацювала майже двадцять років.

З великою повагою до Зої Станіславівни відносилися колеги по роботі, для яких вона була мудрим професійним наставником, цікавим інтелектуальним співрозмовником.

Для своїх близьких і рідних Зоя Станіславівна була вірною дружиною, люблячою мамою, сестрою і лагідною бабусею. В її сімейному житті завжди панували любов, взаємоповага та трепетне відношення до двох онучок, які були її відрадою та втіхою.

Вічний спокій її щирій душі, працюючим рукам і доброму серцю. Світла пам'ять назавжди збережеться у серцях тих, хто знав і спілкувався з нею.

Колектив Житомирської обласної бібліотеки для дітей

Колектив Національної бібліотеки України для дітей сумує разом із рідними, близькими і друзями Зої Станіславівни, яка передчасно пішла з життя.

Бібліотечна спільнота України знала Зою Станіславівну як справжнього професіонала, таловитого організатора, людину, яка йшла в ногу з часом, була ініціатором багатьох нововведень і інновацій. Висловлюємо щире співчуття і віримо, що її земні справи продовжать колеги та вдячні читачі.

Світла пам'ять про Зою Станіславівну залишиться назавжди у серцях рідних, друзів, колег.

